

כאמרתו קרין אל עם בנינו... (Small text in the top right corner, likely a continuation of the main article or a separate short piece.)

מראי מקומות לעיון בדף היומי

בית מדרש גבוה לתורה
כולל הדף היומי
קרית ספר ת"ו
מיסודה של עמותת "משולי ערימת"
רחוב שאגת אריה 25/17
קרית ספר 71019 מודיעין עלית
ארץ ישראל

גליון מספר 350

הוצגה ע"י בנים הנה"ג
ה"ר אברהם אליעזר מרקוביץ שליט"א לונדון

לע"נ ה"ר צבי כהנ"ר מרדכי ורעיתו מרת רחל לאה בת הר"ר אברהם אליעזר ד"ל

בס"ד, יא תמוז התש"ע. מסכת מכות דף יט – מסכת שבעות דף ב

דף יט ע"א

א) גמ', ביכורים מאימתי חייבים עליו משיראו פני הבית. פירש רש"י ד"ה מאימתי, דקאי איסור מיתה לורים. ובתוס' לעיל (יח:): ד"ה ביכורים כתבו, דאיירי לענין איסור מיתה לורים ואיסור מלקות לכהן חוץ לחומה. וכתב הפני יהושע, דרש"י נמי סבר כתוס' דאף לענין איסור אכילה לכהן חוץ לחומה אינו חייב אלא משראה פני הבית, אלא דמילתא דפסיקא נקט, ד"חייבין עליה" משמע איסור זרות. ובערוך לנר כתב, דרש"י פירש דאיירי באיסור זרות, כיון דסבר דפני הבית היינו פני החומה, וכדעת הרמב"ם (עיין באות הבאה), ולכך איסור זרות הוא דתלוי בראיית פני החומה ולא מקרי "תרומת ידך" אלא משראה פני החומה. אבל איסור אכילת ביכורים חוץ לחומה, תליא בהיתר אכילה וכמעשר שני, דאמרין לקמן (בעמוד ב') דאין אסור אלא משראה פני החומה והותר באכילה, ולגבי ביכורים הותר האכילה תלוי בקריאה או בהנחה.

ב) גמ', משראו פני הבית. ולכאורה, "בית" היינו, פני בית המקדש. אמנם הרמב"ם (פ"ג מבכורים ה"א וה"ג, ובספר המצוות ל"ת קמט עיין שם) כתב, דאיסור אכילת ביכורים לזר, ולכהן חוץ לחומה משראו פני החומה. וביאר הכסף משנה, דהרמב"ם משווה ביכורים למעשר שני, דאמרין לקמן (עמוד ב') דחיובו משראה פני החומה. ועיין עוד במהרי" קורקוס. ובדרך אמונה הוסיף לבאר, דכיון דתרווייהו ילפינן מחד קרא ד"לא תוכל לאכול בשעריך", אין לחלק. ואף דמעשר שני מותר באכילה משנכנס לחומה וביכורים לא, מכל מקום עבירת הלאו תלוי במקום האכילה ולא בהיתר האכילה. ובחזון איש (זרעים ליקוטים סימן ט סק"ב) כתב, דאפשר, דר' יצחק גופיה סבירא ליה, דביכורים ראויים לאכילה משראו פני החומה, ולכך נמי אסורים מאותה שעה, והרמב"ם אף שפסק דהיתר האכילה תלוי בהנחה, מכל מקום איסור האכילה חוץ לחומה, ואיסור האכילה לזר תלוי בחומה.

ג) גמ', ביכורים מקצתן בפנים ומקצתן בחוץ שבחוץ הרי הן כחולין לכל דבריהם שבפנים הרי הם כהקדש לכל דבריהם. כתב הריטב"א, דלמאן דאמר אגד כלי לאו שמייה אגד אתי שפיר, דאפילו בכלי אחד אין צירוף. ולמאן דאמר אגד כלי שמייה אגד, צריך לומר דמיירי בב' כלים ומשום שהפרישום ביחד קרי ליה מקצתן, אבל כשהכניס בכלי אחד הרי הוא מצרפן. וכתב הדרך אמונה (פ"ב ממעשר שני ה"ז בציון ההלכה אות צה), דמסתבר דמצרפן לקולא, כדאמרין גבי שבת. וכן כתב בחזון איש (זרעים ליקוטים סימן ט סק"א). והחזון איש (חור"מ ליקוטים סימן כב, למסכת מכות) הקשה לדברי הריטב"א, מה חידש לנו התנא הא ליכא בה רבותא אלא דראיית פני החומה אוסרת, ונשאר בצריך עיון. ובדרך אמונה (פ"ב ממעשר שני ה"ז) ביאר באופן אחד, דהכא מיירי בב' פירות, וכדמצינו דלענין שבת לכולי עלמא בפרי ארוך חייב דוקא בגוונא שכל הפרי יצא. עוד כתב דיש לחלק, דשאני שבת דאגד כלי מצרף, משום דבעי מלאכת מחשבת, וכיון דלא הוציא את כל הכלי אכתי לא נגמרה המלאכה, דכל הפירות שבו חשיבי דבר אחד. אבל ביכורים ומעשר שני, כיון שפרי אחד יכול להיות חציו מעשר שני וחציו חולין, והתורה תליא העונש בהיתר אכילה, הלכך החלק הנכנס שראוי

לאוכלו בירושלים, חשיב כנכנס, וכן לענין צירוף כלי. [ועיין במנחת חינוך (מצוה תמג, ב)].

ד) גמ', אלא אמר רב אשי כיון דאיכא ביכורי הגר דבעי למימר אשר נשבע ד' לאבותינו ולא מצי אמר וכו'. כתב הריטב"א, דאיכא גווני טובא דמביא ואינו קורא, אלא דנקט גר, דאינו קורא לעולם.

ה) גמ', שם. והכי תנן נמי בביכורים (פ"א מ"ד). והתוס' בבבא בתרא (פא.) ד"ה למעוטי כתבו, דאיתא בירושלמי ביכורים (פ"א ה"ד), דלרב יהודה מביא וקורא, ואפשר דהא דגר אינו קורא אינו משום דלא מצי למימר "לאבותינו", דהא אברהם אב המון גוים, אלא משום שאינו יכול לקרוא "לתת לנו". ובירושלמי איירי בבני קיני חותן משה שנטלו חלק בארץ, וסוגיין דהכא (דמכות) איירי בגר שאינו מבני קיני. ודעת ר"ת דגר אינו קורא אלא אם אמו מישראל. אבל בחדושי הריטב"א (הכא) כתב, דהלכה כר' יהודה דגר מביא וקורא, וסוגיין דהכא כר' יוסי אליבא דר' ישמעאל דגר מביא ואינו קורא, וכן דעת הרמב"ן, דגר מביא וקורא, דאברהם אב המון גוים. וכן דעת הרמב"ם (בפ"ד מביכורים ה"ג) והחינוך (במצוה תרו).

ו) [רש"י ד"ה אי קסבר וכו', של בית קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא וכו'. מבואר, דאי קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבוא, אף בלא חומה קרינן ביה לפני ה'. ועוד, דקדושת ירושלים תליא בקדושת בית המקדש. והנה כתבו התוס' בשבועות (טו): ד"ה דקדושה דאי אין לירושלים חומה נאכל בכל הרואה כדאיתא בזבחים (קיב): לענין זמן היתר במות. ולכאורה יש לדון על הצד דקדושה לעתיד לבא, אם גם בגוונא דידן יאכלו בכל הרואה דהא אין לירושלים חומה. (א.ק.) ולכאורה יש לחלק דהתם דברו התוס' בגוונא דקידשו המקדש ולא את החומה, ועדיין לא הגדרה קדושת המקדש בחומת ירושלים, מה שאין כן הכא, כיון שהיתה חומה הוגדרה הקדושה בה, ואין דין כל הרואה].

ז) רש"י ד"ה אפילו בכור נמי, יקרב ויאכל. וכן כתבו התוס' ד"ה אפילו, דמיירי שבנה מזבח ומקריב בכור. והעיר הערוך לנר, דלרש"י ד"ה ה"ג וכו', דאי לא קדשה לעתיד לבוא, איירי נמי לסלקא דעתיה דמקשן, בבכור שנורק דמו קודם החורבן, לכאורה, הכא נמי היה יכול לפרש דפריך "אפילו בכור נמי" בהאי גוונא, ולא היה צריך לפרש דפריך שיקריב בזמן הזה. דבשלמא התוס' לשיטתם בתוס' ד"ה ואי, שפיר הוצרכו לפרש כן, דלפירושה המקשן אכתי לא סלקא דעתא דאיירי בבכור שכבר נורק דמו. אמנם כיון דסבר דמקריבין בזמן הזה לכתחלה בחר לפרש בפשטות, דאיירי בבנה מזבח ומקריב בזמן הזה.

ח) תוס' ד"ה ואי, בתוה"ד, וי"ל דודאי קדושת בית לא קדשה אבל קדושת הארץ קדשה לעתיד לבא לענין מעשרות וכו'. אמנם הרמב"ם (פ"ו מבית הבחירה הט"ז) כתב, דקדושת הארץ שקדש יהושע לא קדשה לעתיד לבוא, משום דתליא בכיבוש, אבל קדושה שניה דעזרא, דתליא בחזקה, קדשה לעתיד לבא. וקדושת ירושלים, קדשה לעתיד לבוא. עוד כתב הרמב"ם (בפ"א מתרומות הכ"ו) דמעשר אינו נוהג בזמן הזה אלא מדרבנן, כיון שאין רוב יושביה עליה. וביאר הרדב"ז (בפ"א מתרומות ה"ה), דקדושת עזרא לענין

שמתוודה שאף בזמן טומאתו שלא היה ראוי לאכילה, לא ביערו באש ולא הדליק בו את הנר, אבל לאו מפורש ליכא, ועלה מיייתין קראי לאיסור טומאת עצמו וטומאת הגוף. והריטב"א (הכא) פירש, דקשיא, מנא לך, דמקרא ד"לא ביערתי ממנו בטמא" לא חזינן איסור לאו, דאפשר דמתוודה ואומר שעשה לפנים משורת הדין, או דאיסור עשה איכא למילף ולא לאו. אבל ברמב"ם (פ"ג ממעשר שני ה"א) כתב, דאיסור טומאה ילפינן מ"לא ביערתי ממנו בטמא". וכתב הר"י קורקוס (פ"ו ממעשר שני ה"ה), דהרמב"ם לשיטתו בספר המצוות (סוף שרש ח'), שכתב דלוקים על לאו דלא ביערתי ממנו בטמא, משום, דבכל מקום שכתוב בתורה שנקה נפשותינו כשנמנע ממנו הפועל הפלוני, מוכח דהמעשה ההוא הוא לאו. והא דכתב הרמב"ם דילפינן מ"לא תוכל לאכול בשעריך" לא תוכל לאכול בירושלים בבשעריך, אין זה אלא גילוי על האיסור של לא ביערתי ממנו בטמא. או דהרמב"ם לא מנה ב' לאוין על אותו איסור, וכדרכו בכל דוכתי.

טז שם, עיין באות הקודמת, והרמב"ן בהשגות לספר המצוות (שרש ח') הקשה על הרמב"ם מסוגיין, דאחר דמיייתין קרא ד"לא ביערתי ממנו בטמא", מקשינן והיכן מוזהר על אכילתו, ומוכח דמלא ביערתי ממנו ליכא למילף לאו. ותיירץ המגילת אסתר (בספר המצוות שם), דהרמב"ם פירש דברי הגמ' "והיכן מוזהר על אכילתו", דהיינו באיזה מקום, ועלה מיייתין קרא, דרק בירושלים איכא איסורא. וכן כתב בחשק שלמה, והוסיף, דהא דאמרינן בגמרא טומאת הגוף בהדיא כתיבא, הרמב"ם לא גריס ליה. והרש"ש תירץ, דמדכתיב "ולא יאכל מן הקדשים כי אם רחץ בשרו במים" מוכח דמייירי בירושלים, דהא התם דוקא שרי לאכול אחר הרחיצה. ועיין היטב במלבי"ם (התורה והמצוה דברים יב, יז).

יז גמ', מנין למעשר שני שנטמא שפודין אותו אפילו בירושלים ת"ל כי לא תוכל שאתו ואין שאת אלא אכילה. כתב הרמב"ם (פ"ב ממעשר שני ה"ד), דבזמן הזה אין פודין מעשר שני בירושלים, אף דאסור לאכול שם (כדלעיל עמוד א') וכתב הכסף משנה שמקור דבריו מהתוספתא. ובתורת זרעים (מעשר שני פ"ג מ"ט) חקר, אי האי ילפותא דמעשר שני שנטמא פודין אותו, הוא בכל מעשר שני שאינו ראוי לאכילה, או רק כשאסור משום טומאה, ועיין שם. וכן במנחת חינוך (תמב ה')

יח גמ', כי ירחק ממך המקום ממילואך. עיין פירוש הריב"ן ד"ה ממילואך, והתוס' ד"ה והא. אבל הרמב"ם (פ"ב ממעשר שני ה"ח) פסק, היה הוא בפנים בירושלים ומשאו בחוץ הרי זה יפדה, ואפילו היה מונח בקנה. והקשה הכסף משנה מסוגיין דמסיק כי ירחק ממך המקום ממילואך, שלא יפדה. וביאר דהרמב"ם היה מפרש דאפילו אין המקום רחוק אלא ממשאך יפדה. בגמרא המקום ממילואך. והערוך לנר פירש, דלרמב"ם הוקשה קושית התוס' ומה שפירשו לא היה נראה לו. ועוד, דמה פירש הריב"ן בדינא ד"משאו בחוץ" שהוא על כתיפו ממש, היה קשה לו, דבדוחק יש למצוא שהשק על כתפו, והוא בפנים והשק בחוץ. ולכן פירש "משאו בחוץ" כפשוטו, דהיינו שהביא מעשר שני עד בירושלים על מנת לאכול, וכשהגיע סמוך לחומה, הניחו מבחוץ ונכנס. ופשוט מכי ירחק ממך "ממילואך", דהיינו משאו לבד, וכיון דמשאו מבחוץ שפיר קרינן ביה כי ירחק ונפדה. ואהא מבעיא ליה לרב פפא אם אחז משאו מבחוץ בקנה, והוא בפנים, אם דיינינן לה כמשאו בחוץ ונפדה, או לא, ולא נפשט. (ועיין בדבריו שביאר מדוע פסק הרמב"ם לקולא) ולפי זה מדוייקים גם דבקי הרמב"ם שכתב, היה הוא בפנים ומשאו בחוץ, אפילו הוא אוחז בקנה וכו' הרי זה מותר לפדותו שם בצד החומה, דמשמע דגוונא דקנה רבותא, מגוונא דהוא בפנים ומשאו בחוץ. ועיין בליקוטי הלכות (אות ג) ובחזון איש (ח"מ ליקוטים סימן כג יט. ד"ה וכו').

יט גמ', א"ר אסי א"ר יוחנן מעשר שני מאימתי חייבין עליו משראה פני החומה. עיין במה שהרחיב הערוך לנר בדברי רש"י בבא מציעא (ז). ד"ה הא בעי חומה, שנראה לכאורה דלוקה אף קודם שראה פני החומה.

כ גמ', שם. ולכאורה יש לחקור אי מה שמחיל האיסור דמשראה פני החומה היינו משום היתר האכילה, או משום עצם הכניסה למקום שגם מתיר באכילה. ועיין מה שנתבאר באות א לענין ביכורים לדעת הרמב"ם שהשווה דין ביכורים למעשר שני. ולכאורה יש להכי מדברי התוס' לקמן (כ). ד"ה רבינא, דכתבו דבנקיט לה בקניא חשיב שנכנס לגבי לאסור וחץ

מעשרות, אינה אלא מדרבנן. וכן כתב הכסף משנה (בפ"א מתרומות הכ"ו), וכן כתב בבבאור הגר"א (שם). ועיין בהראב"ד (בפ"א מתרומות הכ"ו ובפ"ו מפסולי המוקדשין ה"ו). ועיין באות הבאה.

ט בא"ד, אבל קשה דאי לא קדשה קדושת הבית לעולם א"כ במות מותרות וכו'. כתב הערוך לנר, דרש"י סבר כדעת רבינו חיים בתוס' במגילה (י). ד"ה ומאי טעמא, דאיסור במות אף למאן דאמר לא קדשה לעתיד לבוא, משום דקדושת ירושלים אין אחריה היתר.

י בא"ד, וקשה דהא מוכח פרק קדשי קדשים (זבחים ס). דמזבח שנפגם אין אוכלין קדשים קלים וכו'. וכן דעת הרמב"ם (פ"ו מבית הבחירה ה"ז), דכתב דקדושת המקדש וירושלים קדשה לעתיד לבוא, וכתב נמי (פ"ג מפסולי המוקדשין הכ"ה), דמזבח שנפגם אין אוכלים בגינו קדשים קלים. ודלא כרש"י. ובתוס' כתבו דהוא הדין למעשר שני, ואף שהרמב"ם (פ"ב ממעשר שני ה"א) כתב דאינו נאכל כיון דאין מקדש. כבר ביאר המשנה למלך (פ"ו מבית הבחירה ה"ד) דכוונתו משום דאין מזבח.

יא בא"ד, דודאי קדושת בית לא קדשה אבל קדושת הארץ קדשה לעתיד לבא. אבל ברמב"ן ובריטב"א מבואר דתליא הא בהא. ולכן הקשו ארש"י ד"ה ה"ג ואי קסבר, דכתב, דלמסקנא לא קדשה לעתיד לבא, דהא ר' יוסי (דמירא דהכא דידיה) סבירא ליה דקדשה לעתיד לבא. ועיין באות הבאה.

יב בא"ד, שם. הערוך לנר יישב קושיות התוס' על רש"י, דכיון דפשיטא ליה לתנא דקדושת הארץ לא בטלה מדמחייב במעשר, ולענין קדושת הבית מסקינן דבטלה, ולפי מה שכתבו התוס' הכא, וזבחים (ס): ד"ה מאי קסבר לחלק בין קדושת המקדש לקדושת הארץ. והסתפקה הברייתא, אי קדושת ירושלים דמי לקדושת הארץ, וקרינן בה לפני ד' ולא בטלה, או דמי לקדושת הבית ובטלה. וזהו מה שדייק רש"י ד"ה ה"ג ואי ומבעיא ליה במעשר וכו' לפני ד' קרינא ביה או לא. וכן מה שהקשו, אמאי בעינן היקש שהבכור אינו נאכל בזמן הזה, הא אי אוכל בתוך החומה לא מיחשיב כאוכל קדשים בחוץ, נמי מיושב. דבעינן להיקש כיון דמסופק אי לא קרינן בירושלים לפני ד' אף שקדושת הבית בטלה. וכן מתורץ נמי קושיית הרמב"ן שהובאה באות הקודמת, דהא דאמר רבי יוסי, היינו דווקא גבי קדושת הארץ, אבל קדושת ירושלים בטלה אף לרבי יוסי. ומה שהקשו עוד שאין לאכול בלא מזבח, כתב ליישב, דאי יבנה מזבח, הא יכול לאכול את הבכור אם קדשה לעתיד לבוא, וכדכתבו התוס' ד"ה אפילו בקושייתם, ואי נימא דקדשה לעתיד לבוא, איירי דבנה מזבח. ולכך בעי רבינא לאוקמי בשלא קדשה, דבכהאי גוונא אפילו אם יהיה מזבח, אכתי אין הבכור ראוי לאכילה עד שיבנה בית המקדש.

דף יט ע"ב

יג גמ', רישא במעשר שני טמא וגברא טמא וקאכיל ליה בירושלים. כתב הריטב"א, דהיינו, אף בירושלים, דהא אם אוכלו חוץ לירושלים בטומאה, נמי מייחייב. אמנם הרמב"ם (פ"ג ממעשר שני ה"א) כתב, דאיסור אכילה בטומאה דוקא בירושלים. ובפירוש המשניות להרמב"ם (מכות פ"ג מ"ג) ביאר, דילפינן לה מדכתיב בבכור בעל מום "בשעריך תאכלנו הטמא והטהור", והכא כתיב "לא תוכל לאכול בשעריך" ודרשינן לא תוכל לאכול בירושלים בבשעריך. כלומר שלא תאכל מעשר בטומאה בירושלים כדרך שאתה אוכל בכור בטומאה בשעריך. ועיין מה שביאר בדרך אמונה (פ"ג ממעשר שני ה"א) ועיין נמי באות טז). והחזון איש (דמאי סימן ג' סק"ב) כתב, דאי לא נימא כהרמב"ם דדווקא בירושלים מייחייב, הא דאמרינן הכא "דקא אכיל ליה בירושלים", היינו משום, דבכהאי גוונא ליכא אלא איסור טומאה, מה שאין כן מחוץ לירושלים, דעביד נמי איסורא דאכילה חוץ לחומה.

יד תוס' ד"ה רישא, או או קאמר דבחדא מינייהו לקי. ובליקוטי הלכות הוכיח מינה, דאף בגברא טמא אפשר לפדות. דאי לא הכי, היאך אמרינן דבר פדייה הוא, הא בגברא טמא המעשר ראוי להיאכל על ידי אחר, או על ידי הבעלים כשיטהר. אבל בערוך לנר כתב, דפשיטא דכשהגברא טמא אין לפדותו בתוך ירושלים, והא דאמרינן בגמ' דבר פדייה הוא, איירי רק במעשר שני טמא.

טו גמ', והיכן מוזהר על אכילתו אינו יודע וכו'. עיין בפירוש הריב"ן ד"ה כך הוא, וכן פירש רש"י ביבמות (עג): ד"ה לא ביערתי, ד"לא ביערתי" היינו

לחומה, ומאידך לוקים על אכילתו].

כא תוס' ד"ה אמר, בתוה"ד, אבל עשה איכא דכתיב וצרת הכסף בידך וכו'. כתב הערוך לנר, דהטעם דלא ניחא להו להתוס' להביא גם עשה ד"לפני ד' אלקיך תאכלנו" דהביא הריטב"א, אף דפשוט יותר כיון דהגמ' מייחתי ליה הכא. משום, דכיון דכתיב "כי אם לפני ד' אלקיך תאכלנו" אחר "לא תוכל", יש לפרש דגם העשה עצמו אינו אלא לאחר שראה פני החומה, כמו הלאו ד"לא תוכל", אבל מקרא ד"וצרת" מוכח שפיר, דהרי כתיב "כי ירחק ממך המקום", דהיינו דאיירי בגוונא דהמעשר עדיין לא עלה לירושלים. ועיין ברמב"ם (בפ"ב ממעשר שני ה"ו) ובכסף משנה (שם).

דף כ' ע"א

א גמ', כגון דעיילינהו בטיבלייהו וקסבר מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין. כתב הריטב"א, דהא דאמרין מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין, היינו דוקא לחומרא ולא לקולא, דאי לא הכי אין לך אדם מתחייב לעולם משום טבל..

ב גמ', אמר רבה מחיצה לאכול דאורייתא מחיצה לקלוט דרבנן. ביאר הריטב"א, דלאוסרו בפדיון, כשקלטוהו מחיצות ירושלים אינו דין מן התורה, אלא מדרבנן, דגורו איסור פדיון אטו איסור אכילה, ולא גורו אלא בדעל מעשר לירושלים בעיניה, אבל כי לא על אלא בטיבליה לא גזור ביה רבנן אליבא דבית הלל. ועיין בחידושי הריטב"א המיוחסים בבא מציעא (נ:).

ג גמ', רבינא אמר כגון דנקיט ליה בקניא ותפשוט בעיא דרב פפא. עיין מה שפירשו ריב"ן ד"ה רבינא, ובתוס' ד"ה רבינא. ובריטב"א פירש בשם ר"ח, דרבינא קאי אבית הלל דאמרי יפדה, דלא איירי כשנכנס לירושלים, אלא דנקיט ליה בקניא, ואפילו לאחר שהופרש והיה הוא בפנים ומעשר בחוץ, ותפשוט בעיא דרב פפא דלעיל לקולא, דהוא בפנים ומעשר בקניא לחוץ, והווי כאילו לא נכנס כלל ויש לו פדיון. ועיין בערוך לנר לעיל (יט:); דביאר כן בדברי הרמב"ם (פ"ב ממעשר שני ה"ח), דכתב דבנקיט ליה בקניא מהני פדיון. ותמה הערוך לנר, דהוי ליה לפטוק לחומרא כדרכו בכל ספק בדין דאורייתא. ועוד, דלמסקנת רבינא אפשיטא אבעיית רב פפא לחומרא. אמנם אם פירש כפירוש הר"ח, דפשיט רבינא אבעית ר' פפא לקולא שפיר פסק הרמב"ם כן. ומאי דהקשה הריטב"א, דלישנא דעברו בירושלים לא משמע דהוא פרי בקניא. תירץ, דודאי אי לא הוי קמיירי רק מעבר בקניא לא הוי נקיט לשון עברו בירושלים, אלא דכיון דרבי שמעון ברבי יהודה קאי אתנא קמא, דלדידיה לשון עברו דוקא הוא, דהא אי לא נגמרה מלאכתך אף אי נכנסו לירושלים ויצאו מצי לפדותן, נקט הך לישנא גם בהא דרבי יוסי. והכסף משנה (שם) ביאר, דהרמב"ם מפרש, דמה דשמעינן הא בגבולין לוקה ג', היינו כגון דכי אפקיה נקט ליה בקניא, וקא משמע לן דדינו כאילו אפקיה לגמרי. והוא הדין לרב פפא דהוי כאילו לא נכנס כלל. ותמה הערוך לנר ממה נפשך, דאם אכלו בחוץ, על כרחך אפקיה לגמרי ממש, ועבר על "לא תוכל לאכול בשעריך", ואין זה נוגע כלל להא דרב פפא, ואם אכלו כשהוא בפנים מהיכי תיתי שיתחייב, הא אף אי נטלו להקנה מקצתו בחוץ כיון דאכלו תוך החומה, לא מחייב.

ד מתני', על הראש שנים אחת מכאן ואחת מכאן. כתב הריב"ן ד"ה חייב על הראש, דבחיבור בין מקום השיער למקום הפנים והזקן חשיב פאת הראש. ובר"ה שנים מכאן כתב, דעד מקום הזקן חשיב פאת הראש. ולקמן (בעמוד ב') בר"ה המשוה כתב, דהקפת הראש היינו שמשוה את סוף המצח לאחורי האוזן שבהם אין שיער וביניהם יש שיער. דהיינו, דבין סוף המצח לאחורי האוזן ועד מקום הזקן חשיב פאת הראש. והרמב"ם (פ"ב מעבודה זרה ה"ו), כתב, דלאיסור הקפת הראש סגי כשמשייר מ' שערות, ובפחות מ' שערות חשיב מקיף את ראשו. ובהגהות מיימוניות הביא דברי הסמ"ג (ל"ת נו), דפליג עליה, והקשה מתוספתא דמכות (פ"ד ה"ד) דיש תולש ב' שערות וחייב משום מקיף.

ה מתני', על הזקן שנים מכאן ושנים מכאן ואחת מלמטה. ופירש ריב"ן ד"ה שנים מכאן, דלמטה מן האוזן במקום שיוצא לחי התחתון, והשיבולות בסוף הלחי והסנטר. וברמב"ם (בפ"ב מעבודה זרה ה"ז) כתב, לחי העליון ולחי התחתון מימין, ולחי העליון, ולחי התחתון משמאל, ושבלת הזקן.

ובלחם משנה כתב, דאינו כפירוש הריב"ן. וברא"ש (סימן ב) הביא דעת ר"ח, דמקום החיבור הלחי לצדעים משני הצדדים, ושני גבולי השפה אחת מימין ואחת משמאל, ושבלת הזקן מתחת, הרי חמש. ועוד הביא יש מפרשים, וכן דעת רש"י בשבועות (דף ג.) ד"ה ועל הזקן, דחיבור הלחי לצדעיים רחב, ויש בו ב' פאות, ומימין ומשמאל, הרי כאן ד', ועוד אחת בשבולת הזקן. ועוד הביא הרא"ש, ממתני' דנגעים (פרק י'), דתנן איהו הזקן הפרק של הלחי עד פיקה של גרגרת. ועיין בבית יוסף (יו"ד סימן קפא) מה שביאר דברי הרא"ש.

ו מתני', והשוט שריטה אחת על המת. כתבו התוס' ביבמות (יג:) ד"ה דאמר, דמהא דאיתא בסנהדרין (סח:), דכשמת ר"א היה רבי עקיבא מכה בבשרו והיה דמו שותת לארץ, מוכח דדווקא דרך שריטה אסור רחמנא, אבל בהכאה לא. וכן כתב הריטב"א לקמן (כא:). והרא"ש במועד קטן (פ"ג סימן צג) הביא כן נמי מדברי הרמב"ן, והקשה עליו, דכיון דאמרין לקמן (כא:), דבין ביד בין בכלי אסור, היאך יהיה מותר דרך הכאה. ובערוך לנר לקמן (כא: ד"ה וגדידה) כתב, דאפשר דאם לא הוציא דם אין זה דשריטה. ועיין לקמן אות כ.

ז ריב"ן ד"ה שרט, עושה חבורה בעצמו משום צער מתו. ולכאורה משמע, דכששוט בגוף או בבשר של אדם אחר אינו עובר. ואולי יש לומר דלא דייק בדבריו דהא מצינו דהרמב"ם (בפ"ב מעבודה זרה ה"טז) כתב, דהשוט בבשר חבירו, אם שניהם מזדיין, שניהם לוקין. וכן איתא להדיא בתוספתא (פ"ג ה"ח). [אמנם לקמן (בעמוד ב') איתא אחד המקיף ואחד הניקף לוקה, ולא אמרינן הכי על כל אותם השנויים במשנתנו. ואולי אפשר לדקדק דלגמ' דוקא גבי מקיף נאמר דין זה ולא בשרט. ועיין בעמוד ב' אות ח].

דף כ ע"ב

ח ריב"ן ד"ה ה"ג אלא בחדא התראה, ולא גרסינן בבת אחת אלא דאתרו ביה חדא התראה ואתא איהו וקרח בזה אחר זה מי מיחייב. ובטעם הדבר כתב הריטב"א לקמן (כא:). בשם רש"י על הרי"ף (ד: מדפי הרי"ף) ד"ה אלא אחת, דכיון דעשה אחר כדי דיבור יכול לומר אישתלאי, כדחזינן בכתובות (לג:). וכן מבואר בתוס' ד"ה לא צריכא. אבל דעת התוס', דכיון דתוך כדי דיבור עביד איסור, כל מה שממשיך חשיב בהתראה. ועיין באות הבאה.

ט בא"ד, והתנן כו' אינו חייב אלא אחת הואיל ולא אתרו בו אלא חדא התראה וכו'. וכתב הריטב"א (הובא באות הקודמת), דשאני התם, דכיון דהוא איסור אחד וגוף אחד, בלא התראות מחלקות הוי מעשה אחד.

י ריב"ן ד"ה נשא, פירוש סם שמשיר את השיער והסך ממנו אינו צומח שיער בגופו. המנחת חינוך (מצוה תסח אות ד) דקדק מסוגיין, דבעינן דלא יצמח עוד לעולם בגופו השיער. וכן הביא ממתניתין דנגעים (פ"י משנה י) דנשא היינו סם שלא יגדל יותר. [ויש לזון בכונת הריב"ן].

יא תוס' ד"ה במלקט, פרשב"ם דאתא דוקא כו' יהודה דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה. הקשה בערוך לנר, דהרי"ף (הובא ברשב"א שבת (צד:)), פסק דמלאכה שאין צריך לגופה פטור עליה, ומאידך, פסק לדינא (שם) דמלקט לבנות מתוך שחורות חייב. וכן תמה על הראב"ד (בפ"א משבת ה"ז) דהשיג על הרמב"ם שפסק (שם) שמלאכה שאין צריך לגופה חייב עליה. ומאידך אהא דכתב הרמב"ם (בפ"ט משבת ה"ט) דמלקט לבנות מתוך שחורות חייב, לא השיג. וכתב הערוך לנר, דאפשר דסבירא ליה, דחשיב צריכה לגופה כיון שצריך את הגזיזה גופה, ולא דמיא לשאר מלאכה שאין צריכה לגופה דמכבה מפני השמן והפתילה, דאין צריך למלאכת כבוי כלל.

ובשם הריב"ש (הובא במגן אברהם סוף סימן שג וכמו שביאר המחצית השקל) כתב, דבגוזה חייב אף בשאין צריכה לגופה כשם שבמשכן גוזה באופן זה. ואפשר, דהראב"ד והרי"ף נמי הכא סבירא להו.

יב גמ', ודבר זה אף בחול אסור משום שנאמר לא ילבש וכו'. וכתב הריטב"א, דאסור משמע לכאורה שאין כאן איסור תורה, ואתיא כרבנן בניזיר (נג:), דסברי דדוקא בבגדים איכא איסורא, ופליגי ארבי אליעזר בן יעקב דסבירא ליה דכל תיקוני אשה בכלל לא ילבש. עוד כתב, דאפשר דאסור דהכא הוא מן התורה ולא דק בלישנא, ואתיא כרבי אליעזר בן יעקב.

יג גמ', ואיזהו סוף ראשו זה המשוה צדעיו לאחורי אזנו ולפדחתו. עיין נזיר (גז: נח:). בענין הקפת כל הראש, אי שמה הקפה או לא שמה הקפה.

כדרכה וכו'. **ובהגהות הב"ח** (אות מ) הגיה דחייב מיתה אף בשלא כדרכה. [ויש לעיין מהמבואר בסנהדרין (ס):], דדוקא בהשתחואה ועבודות פנים חייב מיתה אף שלא כדרכה. **ובריטב"א** כתב, דחיובא איכא רק בכדרכה, והדרך היה לעבוד בכלי, ואם היה הדרך לעבוד ביד היה חיוב אף ביד. וכן אם לא היה דרך בכלי היה פטור. **ובמנחת חינוך** (מצוה תסז, ז) כתב דהא דחייב היינו משום לאו דלא תתגודדו ואיירי כשאין דרך עבודתה בכך. וכן הביא **שהכסף משנה**, ביאר דברי הרמב"ם (בפי"ב מעבודה זרה הי"ג) שכתב שדרך העכו"ם לשרוט לעבודה זרה שנאמר ויתגודדו במשפטם וגם זה אסרה תורה שנאמר לא תתגודדו. והקשה בכסף משנה, דאם דרך עבודתה בכך חייב סקילה. וכתב דאיירי שלא היו עובדים בכך אלא מעוררים עצמם לעבודה זרה.

ד) גמ', הא כיצד גילוח שיש בו השחתה. כתב הריטב"א לעיל (כ):, גבי הא דאמרינן בסך חמש אצבעתיה נשא, דבדין קרחה, חייב אף בסם, אבל בדין השחתת הזקן, אין חייב בסם. וכן כתב נמי לעיל (כ). במתניתין, ומשום דלא חשיב דרך גילוח. וכן כתב בשו"ת נודע ביהודה (יו"ד תנינא סימן פא).

ה) ריב"ן ד"ה גלוח שיש בו השחתה, בתוה"ד אבל רהיטני משחית ואין דרך לגלוח בו. הקשה הערוך לנר, דלכאורה אם משחית כל כך שחותך השער בצד עיקר, למה אין דרך לגלוח בו. ועוד, אי רהיטני הוא מה דאמרינן בבבא קמא (ק"ט):, שמחליק פני הלוח, איך שייך להשחית בו סמוך לעיקר. ועוד, דאמלקט לא פירש ריב"ן כלל למה אינו גלוח. והביא פירוש הרמב"ם בפירוש המשניות, דמלקט ורהיטני הם כלים שאוחז בהן השערות ותולשן ומורטן מעיקרן, ואין השחתה גדולה מזו, כיון שתולש עיקר השער שלא יצמח עוד, אבל גלוח ליכא ולכן פטור, והיינו דקאמר יכול אם "לקטו" במלקט ורהיטני, ולא קאמר אם "חתכו" או "שחתו" כלישנא דקרא, דלקטו הוא אוחז השער אחד אחד ומורטו. וכן הביא דכתב הר"ן אפילו לקטו כיון שמעבירין שורש השער, מקרי השחתה. וכן הביא מהערוך בשם הגאון. וכן משמעות המאירי קידושין (לה:). והערוך לנר הוסיף, דלר"א אם תלש ביד נמי חייב, שיש בו השחתה, ולא נקט מלקט ורהיטני אלא דכן דרך המלקטים. דמבואר.

ו) גמ', אי לא גמיר גזרה שוה מספרים נמי. כתבו המהר"ם והערוך לנר, דקושיית הגמ' דוקא שכהנים יהיו אסורים במספרים, אבל ישראל פשיטא דמותרים כיון דכתיב לא תשחית.

ז) מתני', הכותב כתובת קעקע. כתב החינוך (מצוה רנג), דאפילו כותב אות אחת לוקה. **ובמנחת חינוך** (שם אות ה) הביא מספר מנחת עני, בדעת הרמב"ם דלא בעי דוקא אות, אבל צורה מיהא בעי. ומכל מקום בשריטה וכתובה בעלמא בלי רושם אין לאו, ומדרבנן אסור. והערוך לנר, הקשה, מנא ליה להחינוך דבעי דוקא אות, הא מכל הסוגיא משמע דאפילו על שריטה בעלמא חייב, דקורא שנותן על גבי מכתו וריבדא דכוסילתא דומה לכתובת קעקע, והרי ודאי דלא דמו לאות הכתיבה.

ח) ריב"ן ד"ה כתובת קעקע, כותב תחלה על בשרו בסם או בסיקרא ואח"כ מקעקע הבשר במחט או בסכין וכו'. וכן דעת הרמב"ם (פי"ב מעבודה זרה הי"א). אבל הנמוקי יוסף (ד. מדפי הרי"ף) והר"ע מברטנורה כתבו, דהשריטה קודמת. והריטב"א כתב ומשכחת לה כתיבה קודמת וכו'. וכן כתב הש"ך (יו"ד קפ, א), דאין הסדר מעכב. ועיין עוד בשיח השדה קונטרס פתשגן הכתב (סימן ב). **ריב"ן ד"ה כתובת קעקע, בתוה"ד,** ונראה בו כל הימים. ומבואר, דעת החינוך (מצוה רנג), **ובנמוקי יוסף** (ד: מדפי הרי"ף) כתב, דסגי כשנשאר לזמן גדול. **ובמנחת חינוך** (אות א) הוכיח, דאיכא איסור דרבנן כשכותב כתב שאינו יכול להימחק, אף כשלא מקעקע. ועיין עוד בקונטרס פתשגן הכתב (סימן ו).

ט) ריב"ן ד"ה כתובת קעקע, בתוה"ד, ואסור לכתוב שום כתיבה על בשרו בענין זה שכך גזירת הכתוב. אמנם הרמב"ם (פי"ב מעבודה זרה הי"א) כתב, דאיסור כתובת קעקע משום שכך היה דרך כומרי עבודה זרה להראות שמשעבדים עצמם לעבודה זרה. **ובערוך לנר** הביא מהתוספתא (פ"ג ה"ט), דבעי לכתוב שם עבודה זרה. וכתב, דאפשר דהרמב"ם והטור נמי פסקו כהתוספתא ואין הכרע מדבריהם. ועיין בט"ז (יו"ד סימן קפא), שכתב דנפקא מינה דלהרמב"ם, אפשר דמשום שלום מלכות שרי כדמצינו בדוכתי אחריתי

יד) גמ', אחד המקיף ואחד הניקף לוקה. בניזיר (נז:): פליגי רב הונא ור' אדא בר אהבה, אם מקיף מי שאינו מחויב בהקפת הראש כגון קטן חייב, דלרב הונא חייב ולר' אדא בר אהבה פטור. **ובתוס' (שם) ד"ה ורב** נסתפק, אי מקיף אשה ועכו"ם לרב הונא נמי מותר. **ובהגהות הגר"א** על השולחן ערוך (יו"ד סימן קפא סק"ז), כתב, דאפשר דשרי, משום דאין להם פאות הראש כלל. וכן תמה השפת אמת, דהא דוקא בקטן דשייך ביה הקפה אלא דאינו בר חיובא אפשר דאסור, אבל אשה לאו בת הקפה כלל ופשיטא דמותר.

טו) גמ', שם. כתב הראב"ד (פי"ב מעבודה זרה ה"ה), דאף דכתב ברמב"ם (בפי"ב מעבודה זרה ה"ב), דמקיף שאינו אסור להקיף לעצמו, כגון אשה, פטורה, [וכדאייתא בבבא מציעא (דף י:)] דאשה לאו בת חיובא, מכל מקום, איסורא דרבנן איכא, ועיין בניזיר (דף נז:). דמבואר דאסור לה להקיף. ודעת רש"י (שם) ד"ה אמר, דלרב הונא אשה מותרת להקיף אף לכתחילה. וכן דעת תוס' (שם) בד"ה וידיך, ודוקא לר' אדא (שם) אסור לאשה.

טז) גמ', מאן דאכיל תמרי בארביילא לקי. כתב הריטב"א בשם הרמ"ה, דודאי הניקף עובר על איסור כשמניח להקיף, אלא דאינו לוקה, דהוי לאו שאין בו מעשה. וכן כתב הראב"ד (בפי"ב מעבודה זרה ה"א). אבל הכסף משנה (שם) כתב, דאינו עובר כלל, ואפילו אם אומר למקיף להקיף, דאין שליח לדבר עבירה.

יז) גמ', במסייע. כתב הריב"ן ד"ה מסייע דאיירי כשמוזמין את השערות למקיף. **ובשו"ת הגרע"א** (צו) הקשה, הא אוהרת ניקף, שלא יניח את עצמו מוקף, ואם מסייע למקיף במה שמוזמין לו את ראשו, בהאי מעשה אין שום איסור, דבשעה שהוא ניקף אינו מסייע כלום. ותירץ החזון איש (בליקוטים לחושן משפט סימן כג), דמה שמחזיק ראשו במצב משונה מהרגלו, ומכריחו שלא לנטות אלא אצל התער חשיב מעשה. ומכל מקום לא מיקרי מקיף, משום דאינו משתתף בפעולת הגילוח, אלא שהוא מוזהר מלהיות ניקף, ואם אינו מסייע מקרי לאו שאין בו מעשה. ועיין בט"ז (או"ח סימן שכח) שאסר להוציא שן ביום טוב על ידי עכו"ם, דחשיב מעשה, כיון שמוזמין את השן קודם המעשה. וכעין זה כתב (ביו"ד סימן קצח סקכ"א) דאסור ליטול צפרנים ביום טוב על ידי עכו"ם. והוכיח מסוגיין דחשיב מעשה כהאי גוונא כשמסייע קודם עשיית המעשה. והקשה הש"ך, דלא דמי, דהכא אף בלא מעשה איכא לאו, ובעי מעשה לאשווי לאו שיש בו מעשה, מה שאין כן ביום טוב דאין לאו כלל. וכן הביא החזון איש, דחילק הריטב"א בסוגיין בין מסייע דהכא להא דביצה (כב). דאמרינן דשרי לכחול עיין ביום טוב על ידי כותי.

יח) גמ', ושרט יכול אפילו על ביתו שנפל ועל ספינתו שטבעה בים וכו'. עיין לעיל אות ח דהובאו דברי התוס' בסנהדרין (סח). ד"ה היה, ויבמות (יג): ד"ה דאמר, דכששרט משום שמצטער על תורת האדם שמת לא חשיב שריטה על מת. והריטב"א לקמן (דף כא). הביא דהרמב"ן בתורת האדם פליג, וסבר דאף בכהאי גוונא חשיב שריטה על מת. ועיין מנחת חינוך (מצוה רסז) שנסתפק, אי אף לכתחילה שרי כהאי גוונא. ורצה להוכיח דשרי מהאי מעשה דרבי עקיבא דשרי לכתחילה. וכתב, דיש לדחות דעל תורה שרי ועל שאר דברים אסור לכתחילה. והביא, דבבית יוסף (בסימן קפ) התיר, והב"ח (שם) אסר.

דף כא ע"א

א) גמ', קסבר ר' יוסי שריטה וגרידה אחת היא. מבואר בריב"ן ד"ה בכלי, דחייב ב', כיון דעובר על איסור שריטה ואיסור גרידה, וכן כתב הריטב"א. אבל מהרמב"ם (פי"ב מעבודה זרה הי"ג) משמע, דאינו לוקה אלא אחת. והקשה הלחם משנה אמאי אינו לוקה ב'. וכתב, דאזיל לשיטתו בספר המצוות (ל"ח קעט), דאין מלקות בריבוי הלאוין כשהם על ענין אחד. **ובערוך לנר** כתב, דלרמב"ם אית לן נפקא מינה דאפשר להתרות משום שריטה ומשום ומשום גדידה.

ב) גמ', קסבר ר' יוסי שריטה וגרידה אחת היא וכתוב התם למת. וכתב הראב"ד בהשגות על הרי"ף (דף ד. בדפי הרי"ף), דקיימא לן כר' יוסי דסתם מתניתין כוותיה. ומשמע, דלרבנן אינו חייב בשריטה אחת על חמישה מתים משום כל נפש ונפש.

ג) תוס' ד"ה על עבודת, פי' הקונטרס חייב מיתה בכדרכה ולקי בשלא

ילקה, סגי להזכיר לו בלשון אל תשתה גרידא.

דף כא ע"ב

(ט) מתני', החורש בשור וחמור והן מוקדשין, לדעת הריב"ז ד"ה והן מוקדשין דהעובד בפטר חמור לוקה דגם הוא בכלל "לא תעבוד בבכור שורך" (וכן כתב הריטב"א), ודעת הר"י בתוס' ד"ה החורש, דאין אסור הנאה ועבודה בפטר חמור. וכתב הערוך לנר, דנידון מחלוקתם תלוי בב' תירוצי הגמ' דבכורות (ט):, דלתירוץ דפליגי רבי יהודה ורבי שמעון אי ממעטינן פטר חמור מ"לא תגזו בכור צאנך", משמע דלרבי יהודה דלא ממעט, לקי אגיוזה ועבודה בפטר חמור. אבל לתירוץ של עולא דטעמא דרבי יהודה דאסור בהנאה משום "דאין לך דבר שצריך פדיון ומותר", משמע דפטר חמור אינו בכלל "לא תעבוד", דאי לאו הכי למה לי למילף מסברא, דהריב"ז פירש אליבא דה"א יביעת אימא". ולפי זה פירש קושית התוס', דאכתי לתירוץ עולא לא אתי שפיר. ועיין עוד בדבריו שנשאר בצריך עיון על הרמב"ם (פ"א ממעילה ה"ז) שפסק דלוקה אעבודה דוקא בקדשים. ולדבריו פטר חמור דאינו קדשים לא ילקה. אף שפסק בהל' בכורים (פ"ב ה"ד) דאסור בהנאה. ואם משמעות הגמ' שם כמו שביאר, למה שבק הרמב"ם תירוץ האיביעת אימא ופסק כתירוץ קמא דעולא. ולכאורה צריך עיון, דלפי מה שהקשה על הרמב"ם, איך פירש דהתוס' הקשו דדברי הריב"ז אינם כעולא, אדרבא שפיר פירש אליבא דהאיביעת אימא, שכך הלכה].

(טז) מתני', חנניא בן חנניא אומר אף הלוּבש כלאים אמרו לו אינו מן השם, אמר להן אף הנזיר אינו מן השם. וכתב הר"ע מברטנורא, דחכמים סברי דנזיר אפשר למנות, כיון דלא יכול לחרוש בלא שיכנס למקום הטומאה. והוסיף הרש"ש, דאף לר' יוחנן דאמר בבבא מציעא (צ):, דמנהיג בקול לוקה, ואם כן שייך בגוונא שינהיג הבהמה כשהוא מחוץ לשדה. מכל מקום, חרישה אי אפשר אלא אם מכונן אותה, וכדאיתא שם (פ). ועיין מה שכתב עוד.

(יז) גמ', אפילו מכניס ומוציא בית יד אונקלי שלו. לתוס' לעיל (כ): ד"ה לא צריכא, לא בעי אלא התראה בתחילה, ואם אין שוהה כדי דיבור, סגי. וכן מבואר ברמב"ם (בפ"י מכלאים ה"ל), דאין צריך התראה היכי שפושט ולובש. אמנם בכסף משנה (שם) תמה, איך יתחייב בהתראה אחת. וכתב, דצריך לומר, דאחי גוונא נמי כתב הרמב"ם דדוקא אם התרו בו "אל תלבש אל תלבש" לוקה על כל אחת ואחת. וכן כתב במהר"י קורקוס. ובערוך לנר ביאר, דהטעם דבעינן ההתראות לחלק, משום דהוא בגד אחד והוי שם אחד וגוף אחד.

(יח) גמ', רב אשי אמר אפילו לא שהה אלא כדי לפשוט וללבוש חייב. הקשה הריטב"א בשם רבינו מאיר, אמאי לקי, הא לא עביד מעשה. ותיריך בשם התוס', דכיון דהיה יכול לפשוט חשיב מעשה. וכדאיתא בנזיר (יז). גבי נזיר שנכנס לבית הקברות בשידה תיבה ומגדל, ובא חבירו ופרע עליו מעזיבה ושהה ולא יצא, דחייב, משום דחשיב מעשה. והתוס' בשבועות (יז). ד"ה או אין צריך, וכן בנימוקי יוסף (ד: מדפי הרי"ף) כתבו, דחשיב מעשה משום דתחילת ביאתו הויה מעשה. וכעין זה כתב השאגת אריה (סימן לב), והוסיף, דאף כשתחילת המעשה בהיתר, אם אחר כך נעשה לאיסור, חשיב לאו שיש בו מעשה, כיון שתחילת כניסתו הויה מעשה, והוא ממשיכו. וכן היסיק המשנה למלך (פ"ג מביאת מקדש הכ"א ד"ה גרסינן). אמנם התוס' יבמות (צ): ד"ה כולהו, ביארו בשם ר"י, דשאני כלאים דעיקר האיסור בשעה שלבש, עיין שם. וביאר דבריהם בקובץ הערות (סימן סט אות יז – כב), דאף דהוכיחו דהשהיה היא עיקר האיסור, מכל מקום לא חשיב מעשה אלא בלבישה, ומכל מקום כשעשה איסור בלבישה חשיבא השהיה קום ועשה. ודלא כהשאגת אריה והמשנה למלך.

(יט) גמ', אפי' שהה כדי לפשוט וללבוש בית יד אונקלי שלו. המשנה למלך (פ"ג מביאת מקדש הכ"א) העיר, דלפי מה שכתבו התוס' ב"ה ואפילו, דחייב משום דיכול לפרוש (כגון גבי טומאת מקדש), לכאורה סגי בשהה כדי לפשוט ולא בעי שיעור כדי לפשוט וללבוש. אמנם מלשון התוס' נראה דבעי כדי לפשוט וללבוש. ובערוך לנר הסתפק אי בעי שהיה כדי לפשוט לגמרי וללבוש, או דסגי בכדי לפשוט וללבוש בית יד. ובתפארת ישראל (ברעז אות

דהתירו לעבור על איסורים משום חוקות עכו"ם בשביל שלום מלכות. ועיין עוד מנחת חינוך (מצוה רנג אות ו), שכתב דהתוספתא קאי כר' שמעון. עוד כתב בשם ספר גט פשוט, דכיון שאינו עושה כדרך עובדי עבודה זרה שרי, ולכן שרי לכתוב על יד עבדו. עיין שם.

(י) ריב"ז ד"ה וכתובת קעקע לא תתנו, בסוה"ד, ומיהו אסור לכתוב שום כתיבה בעולם אפילו לר"ש אלא דחייב מלקות ליכא. ובערוך לנר ביאר, דהוכיח דבריו מהא דלא בעינן דתיקשי סוגיא אסוגיא, דהא בר קפרא דמפרש דברי רבי שמעון, משמע דסובר כוותיה, ורב מלכיא ורב אשי פסקו כרבנן, ועוד, דרב אשי גופי השיב מהך ברייתא דבר קפרא, אלא על כרחך בעינן למימר, דלרבי שמעון נמי אסור לכתוב אפילו כל שהוא, ולהכי שייך לאסור ליתן אפר מקלה על גבי מכתו, דאי אין איסור לא שייך לאסור אפילו מדרבנן ליתן אפר מקלה על גבי מכתו. ועיין שם שהוכיח כן בדברי הריטב"א. ועיין עוד בקונטרס פתשגן הכתב (סימן ח).

(יא) מתני', נזיר שהיה שותה יין כל היום וכו'. כתב רש"י על הרי"ף (ד: מדפי הרי"ף) ד"ה אלא אחת, דטעמא דבהתראה אחת פטור משום דיכול לומר אישתלאי, וכדאמרינן בכתובות (לג). אבל בתוס' לעיל (כ): ד"ה לא צריכא כתבו, דבכהאי גוונא שהתחיל לעבור מיד, אינו יכול לומר אישתלאי. והריטב"א כתב, דבשתיית יין בלא התראות מחלקות, יחשב מעשה אחד. [וכן נראה דעת התוס']. וכעין זה מבואר בר"ן בנדרים (יז). ד"ה כיון דכתב, דכשם שהתראות מחלקות לענין מלקות שיחשב מעשה עבירה בפני עצמה, כך כשנשבע לא לעשות דבר פלוני אם יאכל, כל התראה מחלקת את האכילה לעוד אכילה. עיין שם. ובקובץ שיעורים (ח"ב ס"י אות ח) הוסיף, דבר"ן מוכח, דהתראה מחלקת אף שאינה התראה למלקות, דהא התם תלה שבועתו באכילה, ואין האכילה איסור, ואפילו הכי ההתראה מחלקת את האכילה. אמנם הריב"ז לעיל (כ): ד"ה אלא, כתב, דהווי מעשים מחולקים ואפילו הכי צריך התראה לכל שתיה ושתיה. והרמב"ם בפירוש המשניות (הכא) הביא מהירושלמי, דאם התרו בו מעיקרא שכל כזית וכזית שיאכל יהיה חייב עליו, מהני להתחייב על כל כזית וכזית. וביד החזקה (בפ"י מכלאים ה"ל, ובפ"ח מנזירות ה"י) לא כתב לגוונא שהתרו בו מתחילה אלא "אם התרו בו בזה אחר זה". וביאר בתפארת ישראל, דהיינו משום דלא משכחת לה שיתחייב בהתראה אחת, (אף כשמתרים בו מתחילה שעל כל שהייה או כל אכילה יתחייב), כיון דעבר שיעור כדי דיבור ויכול לומר אישתלאי, ודוקא בגוונא שעשה הכל בתוך כדי דיבור מחויב.

(יב) מתני', שם. כתב במנחת חינוך (מצוה רצח אות יז), דנראה מלשון התוס' לעיל (כ): ד"ה לא צריכא, במה שתיירצו דגבי קרחה גזירת הכתוב הוא. דאם אכל שני זיתי חלב אף שבלעם כאחד (דהא בית הבליעה מחזיק כביצה שהוא שני זיתים) והתרו בו באופן שאמרו לו דלא יאכל שני זיתים, כי על כל אחד יתחייב, וקיבל ההתראה, דחייב שתי מלקיות. ותמה מאוד, דהא אין כאן אלא מרבה בשיעורים, וכמו המבשל ביום טוב בגוונא שילקה, ויש בקדירה הרבה גרוגרות (שהוא השיעור לחייב בבישול), והתרו בו על מאה שיעורים. דאין הדבר מתקבל על הדעת ופשוט דאינו חייב אלא מלקות אחת. וסיים דאפשר דגם דעת תוס' שם כן, אך לא ביאר דבריו. אמנם במעשה נמשך כגון שותה יין, בודאי ההתראה מחלקת, וכמו שכתב הריטב"א כאן. [ועיין בריב"ז לעיל (כ): ד"ה ה"ג אלא בחדא התראה].

(יג) מתני', היה מטמא למתים ואמרו לו אל תטמא אל תטמא חייב על כל אחת ואחת. כתב הריטב"א, דאוקימנא בנזיר (מב:), כשהיה פורש מן המת וחזר ונטמא, וכר' טרפון, דסבירא ליה שאם פרש מן הטומאה אסור לו להטמא שוב, (אף כשלא נטהר), ואם נטמא חייב. אבל כל זמן שלא פורש אינו חייב. ולר' עקיבא אף כשפרש פטור כל אותו יום, דהיינו דמתניתין כר' טרפון. אמנם הר"י מלוניל כתב, דהשהיה בבית הקברות חייב על כל שהייה ושהייה, אף דלא פרש בינתיים. ועיין בירושלמי נזיר (פ"ג ה"ה), דפליגי בה, דלרבי יוחנן אף בעודנו שם מתרין בו לפרוש, ולר' אלעזר אינו לוקה עד שיפרוש ויחזור ויטמא.

(יד) מתני', אמרו לו אל תשתה אל תשתה והוא שותה חייב על כל אחת ואחת. כתב הריטב"א, דהתנא קיצר, ובעינן למימר דהתרו בו בכל פעם אל תשתה שאם תשתה תלקה. או, דכיון דבהתראה ראשונה אמרו לו שאם ישתה

התראה מחייבת. ועוד הקשה, דאפילו בהתראה אחת יהיה חייב, כיון דהו גופין מוחלקין, וכדכתבו התוס' לעיל (יט:). ד"ה דלא צריכא, דבמעשים מוחלקין לוקה אף בהתראה אחת על כל אחת ואחת. וכן הקשו הגבורת ארי והערוך לנר כאן והפני יהושע (בפסחים מו:). וכתבו, דצריך לומר דאיירי בגוונא שהניח את הקדירה, והבעיר מתחתיה, וכיון דאין חילוק מלאכות ליום טוב אינו לוקה אלא אחת.

דף כב ע"א

(א) גמ', ולילקי נמי משום ולא תביא תועבה אל ביתך. במנחת חינוך (מצוה תכט, ב), הוכיח מדברי הגמ' כאן, דהנהגה מעבודה זרה אף דלא הכניסה לביתו וזכה בה חייב. ועיין שם (אות א'), שדן אי במכניס לרשות ולא נהנה נמי חייב. אמנם ברמב"ם (פ"ז מעבודה זרה ה"ב) מבואר דיש איסור הנאה, וכמו שביאר הכסף משנה דיליף לה מסוגיין. והפרי חדש על הרמב"ם שם הקשה, דמנא לן דהך קרא ד"לא תביא תועבה אל ביתך" איירי בנהגה מעבודה זרה, דילמא כפשטיה, דהיינו בשמכניס לביתו, וכדאיתא בעבודה זרה (כא). דאסור להשכיר ביתו לעכו"ם כיון שיכניס לתוכו עבודה זרה, וכתוב "לא תביא תועבה אל ביתך". וכן הקשה בערוך לנר, והוסיף דאף דלכאורה היה אפשר לפרש דברי הגמ', דכיון שרצה התנא להרבות בלאוין, פרכה, דליחשב נמי שהביא העצי האשירה לביתו, ולוקה נמי על אהאי לאו. אבל כבר כתב הריטב"א, דעל כרחך ליכא למימר הכי, דאם כן יחשב נמי גיד הנשה של נבילה. ועל כן בעינן למימר דהיינו משום נהנה, אף שלא הכניסה לביתו, ונשאר בצריך עיון איך ילפינן לה מהאי קרא. ובשיעורי רבי שמואל (אות תעו) ביאר בדעת הרמב"ם, דאיסור הנאה דעבודה זרה אינו כשאר איסורי הנאה אלא שההנאה יוצרת מצב שהדבר בא לרשותו.

(ב) תוס' ד"ה אלא, ואם תאמר לילקי משום הזיד במעילה באזהרה. במנחת חינוך (מצוה תלו, יז) הקשה, דאפשר לאוקמי בעצי שלמים דלית בהו מעילה, כמבואר בפסחים (כו:). וכתב, דיש להוכיח מכאן, דבדבר דליכא ביה מעילה ליכא לאיסורא ד"לא תעשון כן לה" אלוקיכם, ולהכי פשיטא להו לתוס' דאיירי בדבר שיש בו מעילה. והקשה על הרמ"א (אורח חיים סימן קנ"ב), דאף בבית הכנסת איכא איסור לא תעשון כן וכו'. אמנם בתוס' שאנץ, תירץ קושית התוס' בשם הרשב"ם, דמיירי בעצי שלמים. ולדבריו מבואר, דאף בדבר דליכא מעילה איכא איסורא ד"לא תעשון כן לה" אלוקיכם.

(ג) גמ', ולחשוב נמי הזורע בנחל איתן. כתב בספר נחל איתן (סימן טז סקי"ט), דהא דלא מקשינן ליחשוב הזורע, דהא איירי בחורש תלם אחד. היינו משום דבקרא כתיב "אשר לא יעבד בו ולא יזרע", ומ"לא יזרע" ילפינן דאיסור לא יעבד היינו עבודת קרקע, ועל כן הקשה מהמלמד.

(ד) גמ', שם. כתב הרמב"ם בספר המצוות (ל"ת שט), דלא יעבד ולא יזרע איסור אחד, ולוקה עליהם משום לאו אחד, וכן משמע מסוגיין. וכן כתב החינוך (במצוה תקלא). אבל הרס"ג (ל"ת רסט) הביא דהב"ג ומהר"י אברגלוני כתבו, דהו תרי לאוין. והקשה בנחל איתן (סימן טז סקי"ט), דבירושלמי הקשו, דליתני הזורע בנחל איתן וילקה ט'. ואי איכא תרי לאוין, אמאי לא מקשי דליתני במחפה וילקה י'. משום זורע ומשום חורש דעבר על אשר לא יעבד. ותירץ דלא נחית להכי, ועיקר הענין קשיא ליה אמאי לא חשיב. ועוד, דאפשר דהירושלמי סבירא ליה דהמחפה לא חשיב זורע.

(ה) גמ', ולחשוב נמי הזורע בנחל איתן. המנחת חינוך (מצוה תקלא, ו) כתב בשם הפרי חדש (י"ד סימן קי סקי"ג), דהזורע בנחל איתן הגידולים אסורים, [אף בהנאה], דהוי כל שתיעבתי לך. והקשה, דאם כן מאי מקשי הכא דלוקמי בזורע בנחל איתן, הא אם זורע בנחל איתן לא יתחייב משום יום טוב דהוי מקלקל. ואין לומר כמו שהביא (במצוה רצ"ח אות י"ג), בשם רבי יהונתן אייבשיץ דגבי כלאיים כיון דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, לא חשיב מקלקל. משום דדוקא גבי כלאיים דתלוי במחשבה, אין אדם אוסר דבר שאינו שלו, אבל הכא כיון דאסורים בהנאה הוי ליה מקלקל. וכתב המנחת חינוך, דנראה דלא חשיב מקלקל.

(ו) גמ', המזיח חושן מעל האפור. כתב בספר החינוך (מצוה ק), דהמפרק חיבורו בשעת עבודה לוקה משום האי לאו. ובמנחת חינוך הקשה עליו

(ו) פשיטא ליה דבעי שהיה כדי לפשוט לגמרי וללבוש. וכן מבואר בתוס' בשבועות (יז). ד"ה או אין צריך.

(כ) גמ', המנכש והמחפה בכלאים לוקה רבי עקיבא אומר אף המקיים. כתבו התוס' לעיל (ד:). ד"ה הא, בשם הערוך, דאיירי כשמניח שדהו זרעה כלאים. והקשו, דכיון דרבי עקיבא סבר דלאו שאין בו מעשה אין לוקין, המקיים כלאים לרבי עקיבא אמאי לוקה. ולכך ביאר, דאיירי בעושה מעשה כגון גדר סביב הכלאים. וברש"י במועד קטן (ב:). ד"ה אף כתב, דכשרואה ואינו מבטלו חשיב מקיים. ובתוס' בעבודה זרה (סד:). ד"ה ר"ע כתבו, דכשעוקר בשדהו ומניח הכלאים חשיב מעשה אם מכווין לקיים את הכלאים. ובבית הלוי (ח"א סימן לה) ביאר דהא דתנן במתניתין דלוקה אם הורש, היינו לכולי עלמא, מתרי טעמי, א. דבשביעית שאין השדה שלו לכולי עלמא אינו לוקה אלא במחפה. ב. משום דבמתניתין איירי ביום טוב אינו לוקה משום מקיים, דהא אנוס הוא.

(כא) גמ', שם. כתב הרמב"ם (פ"א מכלאים ה"ג), ואסור לאדם לקיים כלאיים בשדהו ואם קיים אינו לוקה. ובכסף משנה (שם) ביאר, דהרמב"ם פסק כרבנן, וכדאיתא נמי בירושלמי כלאים (פ"ח ה"א), דלכולי עלמא אסור לקיים, ופלוגי רבי עקיבא ורבנן אי לקי אי לאו. ובשיעורי רבי שמואל (אות תעא) הקשה, דהא לרבי עקיבא, בעי מעשה ללקות, וכדכתבו התוס' (ד:). ד"ה הא לא. ועוד הקשה בשם המשנה למלך (שם), דבעבודה זרה (סד:). מבואר, דלרבנן שרי. וביאר, דרבי עקיבא ורבנן פליגי בגדר איסור מקיים, דלרבנן אסור שיהיו בשדהו כלאים, ולרבי עקיבא עצם הקיום הוא החפצא דאיסורא, וכעין איסור מחפה חורש. ואם כן, לרבנן אף שיעשה מעשה חשיב "לאו שאין בו מעשה", גדר האיסור מה שהכלאים נמצאים בשדהו, ולא הזריעה. ולרבי עקיבא דהקיום עצמו הוא האיסור אם כן כשעושה על ידי מעשה שפיר חשיב מעשה. (וכתב עוד נפקא מינה, דלרבנן אינו חייב אלא בשדה שלו וכלשון הרמב"ם שאסור לקיים כלאים בשדהו, ולרבי עקיבא חייב אף בשדה שאינה שלו, באופן דנחשב מקיים). וביפה עינים, כתב, דהירושלמי קאי בשיטת ר' עקיבא, וקאמר דרבי עקיבא סבירא ליה דאיסורא איכא ומלקות ליכא, ודלא כגמ' דילן דמבואר דלרבי עקיבא לוקה, ולפי זה יש לומר, הרמב"ם פסק כרבי עקיבא וכהירושלמי, דאינו לוקה.

(כב) גמ', יש חילוק מלאכות לשבת ואין חילוק מלאכות ליום טוב. ביאר הריטב"א, דחילוק מלאכות בשבת ילפינן "מאחת מהנה" או מ"לא תבערו אש", וביום טוב ליכא ילפותא. ובשביעית, פשיטא דליכא חילוק מלאכות, אלא דלענין יום טוב סלקא דעתין דנילף משבת, וקא משמע לן דלא. ועיין במנחת חינוך (מצוה רצח, טז), דביאר נמי כעין זה, דבלא ילפותא אין חילוק מלאכות, דשם האיסור הוא לא תעשו מלאכה וכולל את כל המלאכות, וחילוק מלאכות ילפינן מגזרת הכתוב [וכדלעיל]. והתוצאות חיים (סימן ה, סק"ב) הביא מרש"י שבת (עב:). ד"ה חלב ודם, כריתות (טז:). ד"ה אי וכו' שביאר דחילוק המלאכות משום דטחינה וקצירה הו כשני גופין מוחלקין, ועיין בדבריו שהאריך להגדיר הדבר. ומהתוס' רי"ד, שבת (קלה). ד"ה משום מאי מתרינן ביה, ביאר דלמאן דאמר "הבערה לחלק יצאת" היינו כאלו כתיב לאו אכל מלאכה ומלאכה, וכמו לאוין דחלב ודם שחלוקין זה מזה וצריך להתרות על חלב משום חלב ועל הדם משום דם וכך על כל מלאכה ומלאכה.

(כג) גמ', המבשל גיד הנשה בחלב ביום טוב וכו' ולוקה משום מבשל ביום טוב. אוקימנא בביצה (יב:), כבית שמאי, דלא אמרינן "מתוך שהותרה לצורך הותרה נמי שלא לצורך". ודעת התוס' (שם) ד"ה הכי גרסינן, והריטב"א (בסוגיין), דאף לבית הלל דאמרי "מתוך וכו'" לא הותר מדאורייתא שלא לצורך כלל. ואמנם התוס' שם (בעמוד ב') ד"ה הכא נמי, כתבו דהכא חשיב לצורך כיון שהיה בדעתו לאכלו. והריטב"א (הכא) כתב, דחשיב לצורך כיון שהבישול לצורך יום טוב אלא איסורא הוא דרביע עליה. אמנם רש"י (שם) ד"ה אלא, כתב, דהותר שלא לצורך כלל.

(כד) גמ', שם. הקשה במנחת חינוך (מצוה רצח, יז), הא דאי הבעיר ולאחר מיכן הניח את הקדירה על האש, כיון דאיירינן הכא לענין חיוב מלקות, וממילא היו התראות לכל מלאכה, ובשתי התראות ודאי ילקה בין על הבישול ובין על ההבערה, קל וחומר מעבירה אחת דאמרינן במתניתין דכל

מנחת חינוך (מצוה תקצד אות ה) שכתב, לדברי הרמב"ם, אפשר, דאף באמדהו לקבל מקצת בעי לפחות מהאומד מכה אחת, כדי שלא יגיע לבלי יוסיף.

(ג) גמ', אין אומדין אותו אלא במכות הראויות להשתלש. כתב הריטב"א, דדין מכות הראויות להשתלש ילפינן מהלכה למשה מסיני. והקשה במנחת חינוך (מצוה תקצד, ד) להדעות בדעת הרמב"ם (דהובאו באות הקודמת), דמדאורייתא בעי מ', מנא לן דבעי מכות הראויות להשתלש, אדרבה מדאורייתא חזינן דלא בעי ראויות להשתלש, ונשאר בצריך עיון. ועיין בריב"ן ד"ה שליש מלפניו, וכן ברש"י בכריתות (יא.) ד"ה מכות, דמשמע, דהא דבעי ראויות להשתלש הוא כדילפינן בגמ' לקמן (כג.), דמכה אותו שליש מלפניו ושני שליש לאחוריו.

דף כב ע"ב

(יד) גמ', אמר רבא כמה טיפשאי שאר אינשי דקיימי מקמי ספר תורה ולא קיימי מקמי גברא רבה וכו'. הקשה הר"ן בקידושין (יד: בדפי הרי"ף) מהא דאיתא התם בגמ' (לג.), מהו לעמוד מפני ספר תורה, וקל וחומר, ומה מפני לומדיה עומדים, מפניה לא כל שכן. וביאר, דהא אמרינן הכא כמה טיפשאי וכו' אין הכונה דגברא רבה עדיף מספר תורה, אלא דהנהו טיפשאי, משום דלא ילפי מסברא לקום לגברא רבה כשם שקמים לספר תורה, שאלולי הגברא רבה היתה התורה כרוכה ומונחת, ואינהו מפרשי ליה. ועוד הביא בשם התוס', דכמה טיפשאי שאר אינשי דקיימי מקמי ספר תורה, ולא יודעים דילפינן לה מהא דבעי לקום מקמי גברא רבה, דאילו הווי ידעי לה בוודאי היו קמים מקמי גברא. ובמהרש"א (כאן) ביאר, דהכא לא אמרינן אלא דיש סיבה לקום מקמי גברא רבה, כיון שחז"ל אהני לן שבצרו מכה אחת, ולא איירי ביחס בין גברא רבה לספר תורה.

(טו) גמ', מ"ט דר' יהודה דכתיב מה המכות האלה בין ידיך וכו'. הקשה הריטב"א, אמאי קרי ליה "מכות" משום מכה אחת. ותירץ, דכיון דהווי ב' רצועות קרי לה מכות. אי נמי, שהיה חייב מלקות הרבה, ועל כל אחת היתה המכה היתרה בין כתפיו. וכן כתב המהרש"א. ובמהרש"ל כתב, דהא דאמרינן "אשר הוכיתי בית מאהבי", אין זה במכות בית דין, אלא דחזינן דדרך להכות בין הכתפיים. ועוד כתב, דמיינתין לקרא דקרי למכות "אשר הוכיתי בית מאהבי", ואם כן אין לנו לפחות במכות כיון שהם דרך אהבה.

(טז) ריב"ן ד"ה הא, מתניתין באמדהו ליומיה לקבל מ' או שמונה עשרה והלכך כי חזרו ואמדו בו ביום שאין יכול לקבל או יכול וכו' וממתינן לו עד שיבריאי ויהיו אומדין אותו וכו'. ביאר המנחת חינוך (מצוה תקצד, ה), דטעמא דאין מלקין אותו כאומד השני באותו היום י"ח, וממתינן לאומד חדש, משום דחיישינן דילמא אומד הראשון אמת ואסור ללקות בפחות, וכאומד הראשון אין יכולים להלקותו משום פיקוח נפש, מחמת האומד האחרון. והקשה, דאם כן אמאי בגוונא דאמדהו ל"ח וכו' ביום חזרו ואמדהו ל"ט, אמרינן דאיגלאי מילתא דהראשון היה בטעות, ומוסיפין ומלקין ל"ט, ימתינו כמו בגוונא קמא. וביאר, דכשאומד האחרון להקל, חיישינן שמא מפני חומר פיקוח נפש לא דקדקו כל כך, והאומד הראשון היה נכון, אבל באמדהו להחמיר בודאי דקדקו ביותר כי הם מחמירים בפיקוח נפש, על כן הוא העיקר.

(יז) ריב"ן ד"ה וברייתא, בתוה"ד, אע"פ שלא לקה כיון שנתבזה. כתב המנחת חינוך (מצוה תקצד, ה) שלא הבין דבריו אלו.

(יח) מתני', עבר עבירה שיש בה ב' לאווין אמדהו אומד אחד לוקה ופטור וכו'. עיין בריב"ן ד"ה עבירה שיש בה. כתב הערוך לנר, דמשמע מהאי לישנא דדוקא בעבר עבירה א', אבל עבר עבירות הרבה שיש בהן לאווין חלוקים אין אומדין אומד א'. אבל הרמב"ם (פי"ז מסנהדרין ה"ד) כתב, בין על עבירות הרבה, בין על מעשה אחד שיש בה לאווין הרבה, אם אמדהו אומד אחד לוקה ופטור. וכתב הערוך לנר, שלמד דבריו מהגמ', דאי סלקא דעתא דיש לחלק בין מעשה אחד למעשים הרבה, מאי פריך הכא מהברייתא דקתני אין אומדין, דלמא הברייתא בעבירות חלוקות איירי, אלא על כרחך דפשיטא לגמ' דאין חילוק. והריטב"א כתב, דאיירי כשאמדהו ללקות מ"ב, וכשהתחיל ללקות רואים שיכול ללקות יותר, דאם הוא בעבירה

מסוגיין, דמשמע דחייב אף שלא בשעת עבודה. והריטב"א, ביאר דמזיח את החשן משכחת לה אליבא דחנניא דחשיב נמי כלאים שהוא לבוש, וכגון שהיה לובש את החשן וחורש בו וכל שעה עובר משום לא יזח. ומשמעות דבריו, דהאיסור כשלוש חושן בלי אפוד.

(ז) גמ', ולחשוב נמי כגון שאמר שבועה שלא אחרוש ביום טוב וכו' מושבע ועמד מהר סיני הוא. כתב הר"ן בנדרים (ח.) ד"ה והלא, דנשבע לקיים את המצוה אימעיט מקרבן, אבל מלקות דבל יחל איכא. והתוס' (שם) ד"ה האומר, והרא"ש (שם) ד"ה והלא, פליגי, וסבירא להו דאף מלקות ליכא. ובקצות החושן (סימן עג סק"ה) כתב, דאיסורא מיהא איכא. והקשה הגרע"א (בגליון הש"ס בשבועות דף כ: וכן בהערות לשולחן ערוך יו"ד סימן רל"ח סכ"א) דבסוגיין מבואר דאף מלקות ליכא. וכתב לחלק, דהר"ן איירי בנשבע לקיים מצות עשה ולא בנשבע לקיים מצות לא תעשה, דבנשבע לקיים לא תעשה אין איסור חל על איסור. ועיין עוד בשו"ת אבני מילואים (סימן יב).

(ח) תוס' ד"ה אמר, בסוה"ד, דמשכחת לה בהן כגון עפר תיחוח דלית בה חיובא מן התורה באותה חרישה. והקשה בגבורת ארי, דאם כן מאי מקשי הכא מושבע ועומד מהר סיני, הא מהניא שבועתו לעפר תיחוח. וכתב, דכשנשבע רק על יום טוב, חזינן דבא לאסור דבר האסור לו ולא עפר תיחוח. (ט) ריב"ן ד"ה נזיר שמשון בר טמוני, בסוה"ד, ואית דמפרשי נזיר שמשון נזיר מן הבטן וקשיא לן וכו' בשאלה מיהא הוה ההוא שעתא. והערוך לנר הקשה מהא דאיתא בניזיר (יד.) דהאומר הריני נזיר שמשון, ליתיה בשאלה. וכן פסק הרמב"ם (פ"ג מניירות הי"ד), דנזירות שמשון לעולם היתה. ובאחיזעזר (ח"ב סימן כ אות ב') כתב, דמה שאינו יכול להשאל אינו אלא מדרבנן.

(י) ריב"ן ד"ה המרביע שור פסולי המוקדשין, שנפדה אפילו על מינו לוקה שהרי גוף אחד ועשאו הכתוב שני גופין דתורת חולין ותורת קדשים יש עליו וכו' ודבר תימה הוא. ועיין בתוס' ד"ה שהרי, דכתבו, דכיון דכתיב "כצבי וכאיל" חשיבי כב' מינים. אבל הרמב"ם (פ"ט מכלאים הי"א) כתב, דכיון שקדש וחול מעורבין זה בזה נמצאת בהמה זו כטמאה עם הטהורה ביחד, וילפינן מ"אם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנה" דאיירי בשור פסולי המוקדשין. (דדעת הרמב"ם שם ה"ח, דרק בבהמה טהורה עם טמאה איכא איסור כלאים). והראב"ד השיג עליו, דאין זה אלא כחיה עם בהמה, וכתוס'. ודייק המשנה למלך (שם) בדבריהם, דאף בבבהמה וחיה טהורה איכא כלאים.

(יא) ריב"ן ד"ה שנאמר, בתוה"ד, אלא במספר ארבעים יכנו שמעינן דהכי קאמר מנין הסוכם הארבעים חשבון המשלים סכום של ארבעים שגורם לקרות אחריו ארבעים והיינו שלשים ותשע. ובמהר"ץ חיות הביא את דברי הרא"ש בפסחים (בסוף פרק ערבי פסחים) דדרך המקרא לכתוב חמשים אף דהכונה למ"ט. והוא הדין למלקות דכתיב ארבעים אף דהכונה לל"ט, וכן כתב הריטב"א. עוד כתב, דפשטה דמילתא דהלכתא גמירי לה, דבעינן ל"ט משום דבעי מלקות הראויות להשתלש, ודרשינן לקרא הכי כיון דידעינן לדינא, ור' יהודה לא דריש הכי אלא דריש לקרא כפשטה.

(יב) שם, אבל ברמב"ם (בפי"ז מסנהדרין ה"א) כתב, דכיון שפוחתין לחלש מהמלקות, לפיכך אמרו חכמים שאפילו הבריא ביותר ילקה ל"ט, שאפילו אם נוסף מכה אחת, נמצא שלא הכהו אלא מכות הראויות לו. וכתב הכסף משנה, דמפשטות לשונו משמע, דמדאורייתא לוקה מ' ורבנן אמרו דילקה ל"ט, וכן משמע מלשון הגמ' לקמן (עמוד ב'), דבתורה כתיב מ' ואתו רבנן ובצרו חדא. אך כתב, דיותר נראה דלטעמיה אול' בספר המצוות (שרש ב), שכל דבר שאינו מפורש בהדיא בתורה קרי דברי סופרים, וחכמים קבלו ממשנה רבינו להאי דרשא ומהאי טעמא. ובלחם משנה ביאר דברי הרמב"ם לפי מה שכתב בפירושו המשניות (כאן), דכיון שהקדים "במספר" רצה בזה שלא ילקה אלא כפי יכולת סבלו, כמו שאמר "כדי רשעתו", ובאמרו אחר כך "ארבעים", רוצה לומר, שתכלית ההלקאה ארבעים כפי שנאמר בקבלה. דהיינו דכיון שנתנה התורה נתנה רשות לחכמים להלקות כפי אומד דעתם, תקנו חכמים שאפילו לבריא ביותר אין מכין אלא ל"ט, כדי שלא יוסיף. ולפי זה כתב, דמה שאמרה המשנה "סמוך" לארבעים טעות הוא וצריך לומר "סוכם" את הארבעים, וכן גרס בסמ"ג. והרדב"ז כתב, דלפי הרמב"ם, אם הלקה מ' לא עבר על כל יוסיף, דמדאורייתא שיעור המכות הם מ'. ועיין

ואין איסורים חמור כיום טוב אינו חושש לשמרם בעשיית מלאכה, או שנוהג בהם מנהג חול באכילה ובשתייה. עוד כתב, ד"רש"י לטעמיה, דסבירא ליה דמלאכה בחול המועד אסור מן התורה, כדפירש בחגיגה (יח). ד"ה את חג המצות, ובמועד קטן (יא): ד"ה אלא אפילו, ובאבות (פ"ג משנה יא, ועיין שם שהוסיף, "או שנוהג בהם מנהג חול באכילה ושתייה"). הלכך חמיר עונשיה כמו שמחלל יום טוב. ודלא כתוס' חגיגה (שם) ד"ה חולו של מועד, דאיסור מלאכה בחול המועד מדרבנן, ולדבריהם הא דאמר רב ששת "כל המבזה את המועדות וכו'", היינו יום טוב עצמו, וכן נראה דעת הרמב"ם (בפ"ו מיום טוב ה"טז), דקבע להך מימרא בדיני הכיבוד והעונג של יום טוב עצמו, אבל בחול המועד אינו ראוי לעונש חמור כל כך, שלא יהיה לו חלק לעולם הבא, מאחר שאין בו איסור מלאכה אלא מדרבנן, ולא אשכחן בשום איסור מדרבנן עונש חמור כזה. ועיין בשו"ת הגרע"א (בהשמטה לסימן א) ובמשנה ברורה (סימן תקל סק"א).

ה) גמ', המספר לשון הרע וכו' ראוי להשליכו לכלבים. ביאר במהרש"א (בחיודשי אגדות), שהוא משום שהוא גרוע מהכלב, שהכלבים לא חרצו לשונם והוא חורץ. ובערוך לנר ביאר לפי זה, דאיתא במדרש, דלא היו ישראל מצד מעשיהם ראויים להגאל, כדכתיב "גוי מקרב גוי", הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה, ומה שזכו להגאל היה בזכות מעלתם הגדולה על המצריים שלא היו בעלי לשון הרע. והדבר הוכח מדלא "חרץ להם כלב לשוננו", דאם היו בעלי לשון הרע אדרבא היו ראויים להשליכם לכלבים. והיינו משום שרצה הקדוש ברוך הוא להורות נגד המקטרגים, למה יפלה בין מצרים ובין ישראל, בפרט בעת הצעקה שהיתה בכל ארץ מצרים.

ו) גמ', אמר שמואל כפתוהו ורץ מכות דין פטור. ומבואר בסוגיין בשבועות (כח.), דהפטור הוא משום דרץ, ולא מחמת הכפיתה עצמה. דאמרינן התם דכשכפתוהו עדיין לא חשיב שקיבל עונש, אלא דוקא ברץ, עיין שם. ורש"י (שם) בד"ה התם, פירש, דהא דרץ פטור היינו משום דנתבזה במנוסה זו, ונתקיים בו "ונקלה אחיך לעיניך" כיון שנקלה הרי הוא כאחיק. וכן דייק הרדב"ז (פ"ז מסנהדרין ה"ז).

ז) גמ', קלה בין בראשונה בין בשניה פוטרינן אותו. פירש הריב"ן בד"ה בין, דראשונה היינו הגבהה ראשונה קודם שלקה ושניה אחר שכבר לקה. והקשה הריטב"א, מהא דמבואר בגמ' להלן דקלה לפני ההכאה אינו נפטר. ולכך ביאר, דראשונה היינו הכאה ראשונה, שניה הכאה שניה ממש, ומשום דבעי לאיפלוגי גבי נפסקה הרצועה בין הכאה ראשונה להכאה שניה נקט רישא קלה בין ראשונה בין בשניה. ובערוך לנר ביאר לפי זה, מאי שנא בנפסקה רצועה במכה ראשונה דאין פוטרינן ובמכה שנייה דפוטרינן, דבנפסקה מיד בהכאה ראשונה לא אמרינן דמחמת הכאה נפסקה אלא שלא היתה חזקה ולא היתה ראויה כלל ללקות בה, מה שאין כן בשחכה בה ראשונה ולא נפסקה רק בשנייה. אך אכתי הקשה לשיטת הריטב"א, אמאי נפטר היכן שאמדוהו שיתקלקל על ידי ההכאה, הרי אינו נפטר אלא אם כן לקה בפועל. וכתב, דמפני קושיות הללו פירש הרמב"ם (בפ"ז מסנהדרין ה"ה), דברי הברייתא שאמדוהו לכשילקה יקלה בגוונא דאמדוהו לשתי מלקיות, ולקה ונתקלקל, בין בראשונה ובין בשניה פטור. אבל לעולם אינו נפטר ממלקות מחמת קלקול אלא אם כן לקה קודם.

ח) מתני', כל חייבי כריתות שלקו נפטרו ידי כריתתן. כתב הרמב"ם בפירוש המשניות, דאיירי שעשה תשובה, וכן כתב ביד החזקה (פ"א מתשובה ה"א), דחייבי מלקות אין מתכפר להן עד שיעשו תשובה ויתודו. וכן כתב המאירי. ובבעל המאור (בעמוד ב') מבואר איפכא, דלר' חנניא בן גמליאל נפטר על ידי המכות אף בשלא עשה תשובה. וכן נראה מדברי התוס' שבועות (ז): ד"ה בשוגג.

דף כג ע"ב

ט) מתני', היושב ולא עבר עבירה נותנין לו שכר כעושה מצוה. בקידושין (לט:), הקשו, דהתם תנן העושה מצוה אחת וכו' דהיינו דבעי לעשות מעשה כדי לזכות. ומתריצין, דכשבא דבר עבירה לידו ונמנע הוי כעושה מצוה. ובירושלמי שם (פ"א ה"ט) תירצו, דאיירי כשבא לידו ספק עבירה ופרש, ובכהאי גוונא הוי כעושה מעשה, ועדיף מהיושב ולא עבר עבירה דהוי בשב

אחת שיש בה ב' לאוין לא עבדינן אומד אחר דהוי חיוב אחד וכבר התחיל ללקות, אבל בב' עבירות אומדים אומד שני.

יט) גמ', הא דאמדוהו למ' וחד הא דאמדוהו למ' ותרתי. כתב הרמב"ם (פ"ז מסנהדרין ה"ד), כיצד נתחייב ב' מלקיות ואמדו שיכול ללקות חמישה וארבעים לוקה חמשה וארבעים וכו'. וברדב"ז כתב, דהוא הדין מ"ב. וכן כתב הלחם משנה. ועיין בפירוש המשניות שכתב מ"ב ועיין בגירסאות שם. אמנם האור שמוח ביאר, דכיון דדעת הרמב"ם דמדאורייתא בעינן ארבעים, אלא דחכמים גדרו שילקו ל"ט כדי שלא יעבור על כל תוסין עיין לעיל אות יב וכמו שביאר הלחם משנה, אימתי עקרו, דוקא בגוונא שמתקיים הגדר, אבל כשנתחייב ב' מלקיות ואמדוהו מ"ב, כשילקוהו, כיון דראוי לכך נחשב ארבעים המלקות להלקאה על עבירה אחת, ונשאר שתיים בלבד, ואי אפשר להלקותו ב' מלקיות מפני האומד, כיון דאינן ראויות להשתלש, ובעינן להלקותו כשיתרפא. וכיון שאי אפשר לאוקמי בגוונא שיאמדוהו ל- מ"ג ומ"ד, כיון שאינם יכולים להשתלש ואינו אומד, בעי דוקא מ"ה.

כ) מתני', וחזן הכנסת אוחזו בבגדיו אם נקרעו ונקרעו ואם נפרמו נפרמו. בגמ' לקמן (כג). איכא גירסא "מאי טעמא משום נקלה". והב"ח (אות א) מחק לה. אמנם התוס' בסוטה (ח). ד"ה והכהן כתבו, דהוא משום דכתיב "ונקלה", דמצוה לנוולו. וברמב"ם (פ"ז מסנהדרין ה"ח) כתב, דבעינן והכהו ולא על בגדו. וכן כתב הריטב"א דמגלה את ליבו דבעי להלקות על בשרו. וכתב הערוך לנר, דמכל מקום בעי לילפותא ד"ונקלה" דבעי לבזותו, באופן שיאחזו בבגדיו, ואם נקרעו ונקרעו, ולא יפשוט בגדיו.

דף כג ע"א

א) גמ', מנין לרצועה שהיא של עגל שנאמר ארבעים יכנו וסמין ליה לא תחסום שור בדישו. כתב הערוך לנר, דאין להקשות הא בקרא דלא תחסום כתיב שור, והוי ליה ליקח רצועה של שור. דהא איתא בבבא קמא (סה:): דשור בן יומו קרוי שור, מדכתיב "שור או כשב או עז כי יולד", ועוד דבכלל הלאו ד"לא תחסום" נמי שלא לחסום עגל, וטעמא דליקחין עור של עגל משום שרץ, וראוי יותר לרצועה. ובכך יישב נמי קושיית המהרש"א (בחיודשי אגדות), מדוע לא יליף נמי רצועה של עגל מקרא ד"ידע שור קונהו וחמור אבוס בעליו" כדיליף רצועה של חמור. דאי מהתם הוי בעי ליקח רצועה של שור ולא של עגל, שהרי עגל שיונק מאמו לא מכיר קונהו ולא אבוס בעליו, אבל ודאי אחר דילפינן מחסימה, אמרינן נמי בעגל "יבא מי שידע קונהו", כיון שהוא ממין השור, ועל כן כופלין רצועה של עגל משל חמור.

ב) גמ', מנין ליבמה שנפלה לפני מוכה שחין שאין חוסמין אותה. הריטב"א הביא דעת המפרשים, דכופין אותו לחלוץ. וכן כל השנויים בכתובות (עז). דכופין אותו לגרש. וקא משמע לן, דאף דתלי רחמנא ביבם, וסלקא דעתך דיוכל לכפות לייבם ואחר כך נכפהו לגרש, קא משמע לן דכופין אותו לחלוץ. אבל טענת "מאיס עלי", דעת הרמב"ן והרשב"א והרא"ה דאינה יכולה לטעון כדי לכופו לחלוץ, אמנם דעת הרמב"ם (פ"ב מחליצה ה"י ופ"י מאישות ה"ח) דכופין לחלוץ נמי בהנך גוונא. והריטב"א הקשה, מהא דאיתא ביבמות (קו.), דחליצה מעושה פסולה וגט מעושה כשר, וגט מעושה היינו בגוונא שכופין אותו לגרש, ואפילו הכי חליצה כהאי גוונא פסולה, אם כן חזינן דאין כופין לחלוץ. ולכך כתב, דהא דאין חוסמין אותה, היינו שאין כופין אותה להתייבם, אבל לא דכפינן ליה לחלוץ.

ג) גמ', כל המבזה את המועדות כאילו עובר עבודה זרה. ביאר המהרש"א (חיודשי אגדות), דביטול המועדות בזמנם הוא גורם לעבודת כוכבים, כמו שמצינו בירבעם שאמר "אם יעלה העם להעלות זבחים וגו' ויעש שני עגלי זהב ויעש ירבעם חג בחדש השמיני וגו' אשר בדא מלבר". והוא, כי המועדות בזמנם הם זכר ליציאת מצרים, כמו שהוא בנוסח התפלה, והוא מורה על מציאותו ויכלתו ברוך הוא, היפך שעשה ירבעם עגל ואמר "אלה אלהיך אשר העלוך מארץ מצרים" ובדא חג שלא בזמנו.

ד) ריב"ן ד"ה חג המצות תשמור, בתוה"ד הא לא בא להזהיר אלא על חולו של מועד שאסור בעשיית מלאכה. וכן פירש רש"י בסנהדרין (צט). ד"ה מועדות. וכתב הבאר שבע (שם), שהוכרח לפרש כן, דמדנקט "המבזה" ולא "המחלל", חזינן דאינו מדבר ביום טוב עצמו, אלא בחולו של מועד, דהואיל

הראשון או השני, והלא אפילו נביא גמור שיאמר אני ידעתי בנבואה שפלוגי הרג את הנפש, או חילל שבת, או בענין הספיקות פלוגי הוא בן פלוני, מסתברא שלא יעשו על פיו, דבעינן "על פי שנים עדים יקום דבר". **וכדכתב הרמב"ם** (פ"ט מיסודי התורה ה"ד, ובפ"י"ב ממלכים ה"ב), וכמו שהוכיח **בהקדמה לפירוש המשניות** (סדר זרעים ס"ד"ה והחלק השני). ותירץ, דלעולם היה משה רבינו פוסק הדין מכח ההוכחות וההלכות אם הוא בן ז' לראשון או בן ט' לאחרון וכיוצא בו, וכיון דהיו מפקפקים בדינו הוציא מלבם במה שהוכח על ידי העומר. וכי היכי דעביד רבי שמעון בר יוחאי **בשבת** (לד.) גבי טהרת טבריה. והכי נמי הכא. אמנם **התוס' ישנים ביומא** (שם) כתבו בדבור המדבר לא גזרו להמתין ג' חודשים **דסמכנו על המן**. ונלכאורה יש לחלק, דהוראת המן היתה ליצור מצב של חוקה ולהא לא בעינן עדים, דהנפקא מינא לדינא נוצר רק לאחר שהוחזק המצב, וכמו גבי עד אחר נאמן באיסורים].

טז גמ', **מנא ידע דילמא כי היכי דאזל איהו לגבה איניש אחרינא נמי אזיל לגבה. הערוך לנר העיר**, דאם לא ידע, מהיכי תיתי שתזנה ותצא מחזקת כשרות, הא היתה יבמה וזקוקה ליבום והוא היה היבם וכמו שכתבו **התוס' בחולין** (יא:): **ד"ה כגון**. וביאר דליהודה נאמר, "זנתה תמר כלתך, וגם הנה הרה לזוננים" והבין שידעו א. שזינתה ב. שהיא הרה לזוננים, ואם כן אף שידע שממנו הרתה, עדיין עמדה העדות שזנתה, [דהיינו שהיתה עדות לסתור החזקה] אמנם כשיצאה הבת קול "ממני וכו'" ידע יהודה וכל השומעים שמה שאמרו "זנתה וגם הרה" לא היו ב' דבורים אלא דבור א', דהיינו דממה שהרתה דייקו שזנתה [ואם כן בטלה ההגדה].

יז גמ', **מדהא קא מרחמא והא לא קא מרחמא. הבית יוסף** (חושן משפט סימן טו) הביא בשם **שו"ת הרא"ש** (כלל קז), דרשאי דיין מומחה לדון באומדנא דמוכח, כההיא **דבבא בתרא** (נח.), גבי עובדא דר' בנאה דאמר להם זילו חבוטו אקיברא דאבוכון (לברר מי הבן). ורבי בנאה למד דין זה מאב החכמים שלמה ע"ה, במעשה דשתים נשים זונות (מלכים א, ג טו - כח). דכיון שבא הדין לפני הדיין והוא אינו יכול לברר הדבר, אינו רשאי למשוך ידו מן הדין ויריבו הבעלי דינין זה עם זה, וכתיב (זכריה ח טו) "אמת ומשפט שלום וכו'", ועל ידי המשפט יש שלום בעולם, ולכך נתנו כח לדיין לשפוט ולעשות מה שירצה, אף בלא טעם וראיה כדי לתת שלום בעולם.

יח גמ', **דרש רבי שמלאי שלוש מאות ושש עשרה מצוות נאמרו למשה**. כתב **הרמב"ם בפירוש המשניות בחולין** (פרק ז' מ"ו), דאף המצוות שנצטוו קודם מתן תורה כגון אבר מן החי וגיד הנשה, כלולים בתרי"ג מצוות שנאמרו למשה, והחייב לקיים אותם אינו אלא מחמת שנאמר למשה. **יט** גמ', **שם**. עיין **רמב"ן בהשגות על ספר המצוות להרמב"ם** (בשורש ראשון), שהאריך לדון אם מימרא זו מוסכמת לכולי עלמא. והביא **מדרש חזית**, דפליגי. ועיין עוד שם בפלוגת **הרמב"ם והבה"ג** אם מונים מצוות שצוו רבנן.

דף כד ע"א

א גמ', **בא דוד והעמידן על אחת עשרה**. פירש **הריב"ן בד"ה והעמידן**, שדורות האחרונים לא היו צדיקים כל כך ואם באו לשמור את כולן אין לך אדם שזוכה. **ובמהרש"א** (בחיידושי אגדות) הקשה, וכי באו לבטל את שאר המצוות. והביא ביאור **הרמ"ה בעין יעקב**, דהיי"א מצוות שמנה דוד, באו להגן מהיצר הרע. ובשם **בעל העיקרים** כתב, שהיי"א מצוות כוללות מצוות רבות, ועל ידם יגיע למצוות רבות, כדי שעל ידם ישיג האדם המדרגה הגדולה מהשלמות. והמהרש"א גופיה פירש על פי דברי **הרמב"ם בפירוש המשניות** (כאן) שכתב, דכדי להגיע לחיי עולם הבא צריך לעשות מצוה בשלמות, ויש מצוות שאין מצויות תמיד שאינם לכל ישראל ואינם לכל הזמנים. ובי"א מצוות הללו שמצויים כל הזמן וכוללים חלק גדול מהתורה, יוכל להגיע לעשות מצוה בשלמות.

ב גמ', **ודובר אמת בלבבו כגון רב ספרא**. **בריב"ן ד"ה רב ספרא הביא מהשאלות** (פרשת ויחי שאילתא לו) עובדא דרב ספרא דבא אליו אדם לקנות והיה קורא קריאת שמע וסבר למכור בכך וכך ולא רצה להוסיף. וכן הביא **הרשב"ם בבבא בתרא** (פח.). **ד"ה רב ספרא**. והמהר"ץ חיות הביא

ואל תעשה. **י** **ריב"ן ד"ה לזכות את ישראל**, כדי שיהו מקבלין שכר במה שמונעין עצמן מן העבירות וכו' שלא היה צריך לצוות וכו' אלא כדי שיקבלו שכר על שפורשין מהן. הקשה **הערוך לנר**, כיון שאינו פורש משום מצוה אלא משום שקץ בהם אמאי יקבל שכר. ותירץ, על פי **התורת כהנים** (ויקרא כ, כו) שאל יאמר אדם אי אפשר וכו' אלא אפשרי ואפשי ומה אעשה והקדוש ברוך הוא גזר עלי, ועל ידי זה פורש מן העבירה ומקבל עליו עול מלכות שמים. כן צריכה להיות כוונת האדם כשפורש מדברים שקץ בהם בטבע, שיחשוב, מה שאני פורש איני משגיח כלל על טבע הדבר דאפילו הייתי מתאוה לו, מכל מקום הייתי מוכן לפרוש מפני כבוד הבורא, ועל ידי זה מתחזק בעבודת ד' כדכתיב "להיות לי". ועיין **ברמב"ם בפירוש המשניות דפירש**, דכדי לזכות לחיי עולם הבא בעי לעשות מצוה בשלימות לשמה ומאהבה, והקדוש ברוך הוא ריבה תורה ומצוות שבריו המצוות ודאי תהיה מצוה אחת בשלמות. **ובמהרש"א** (חיידושי אגדות) פירש, דר' חנניא קאי אהא דאמרינן דהיושב ולא עבר עבירה נחשב כעושה מצוה, ואתי למימר דאף דלא תעשה יש יותר מעשה, דלא תעשה איכא שס"ה ועשה איכא רמ"ח, מכל מקום יש גם בקיום הלאוין כעושה מצוה.

יא גמ', **חלוקין עליו חבריו על ר' חנניא בן גמליאל**, כתב **הריטב"א**, דהיינו רבי עקיבא ור' ישמעאל, דסבירא להו **לעיל** (יג:), דאיכא מלקות בחייבי כריתות. וחלוקין עליו דסבירא להו דאינם נפטרים מכרת על ידי המלקות. **ובבעל המאור** (ד: מדפי הרי"ף) הקשה, אמאי לא פשטינן מהא דאמרינן התם, שאם עשו תשובה בית דין של מעלה מוחלין להן, וחזינן דבלא תשובה לא נפטר אף כשלקה. ועיין שם **ובמלחמות** מה שתירצו.

יב גמ', **ג' דברים עשו בית דין של מטה והסכימו בית דין של מעלה על ידם**. כתב **המהר"ץ חיות**, דאף דמצינו בעוד מקומות שנתגלה רוח הקודש, כדאיתא **בבבא בתרא** (עד.), דפליגי תרי מלאכי ברקיע, ופירשו **תוס' (שם) ד"ה פליגי**, דאליהו אמר להם, **ובעירובין** (מג.) דאליהו אמר לנו גבי שב שמעתתא. מכל מקום הכא איכא רבותא, כיון שבג' דברים הללו היה עקירת דבר מן התורה, דמקרא מגילה אין נביא רשאי לחדש, ושאלת שלום דהתירו להזכיר שם שמים, וקנס דעורא. וכן ביאר **הריטב"א** שכתב, דג' דברים הסכימו בית דין של מעלה וכו' פירוש אף על גב "שנראים כנגד התורה".

יג גמ', **ושאלת שלום בשם**. עיין **בריב"ן ד"ה ושאלת שלום**. **והריטב"א** ביאר, דאף שנראה כמזכיר שם שמים לבטלה שיש בו **לא תשא**, עשו כן משום עת לעשות לה' הפרו תורתך, לפי ששכחו שמו של הקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר (עמוס ו') ואמר הס כי לא להזכיר בשם ה'. וציין למאי דכתב **בברכות** (סג:), עיין שם. דהיינו, שחייב להזכיר שם שמים בשאלת שלום כפירוש ב' **בריב"ן**. וכן הביא **המאירי** בשם **יש מפרשים**. ועיין בפירוש רבי **ירוחם פישל פערלא על הרס"ג** (עשה א. ח"א דף לט מדפי הספר) מה שתמה בזה.

יד גמ', **והבאת מעשר**. עיין **בריב"ן ד"ה והבאת מעשר**, ומה שביארו **התוס' דבריו**, דפירש א. דתקנו לתת לכהנים. ב. דתיקנו להביא אף מפירות האילן. וכתב **הערוך לנר**, דלדעת **הרמב"ם** (פ"ב מתרומות ה"א), דמעשר פירות האילן מדאורייתא, **(והראב"ד פליג עליה ועיין נמי בתוס' ראש השנה יב. ד"ה תנא)**, לא שייך לאוקמי הכא כפירוש בתרא, כיון דחייבים מדאורייתא, ואף דמעשר ירק גם להרמב"ם דרבנן כמו שכתב (שם ה"ו), מכל מקום ליכא לפרושי ד"כפרוך הדבר" אמעשר ירק לחוד קאי, דהרמב"ם מפרש דמעשר ירק דרבנן, משום דכתיב "עשר תעשר את כל תבואת זרעך" וירקות אינן בכלל תבואה, אם כן אי אפשר לומר דהא דכתיב [בהאי קרא כפרוך הדבר] ד"הביאו **תבואת שדה לרוב**" היינו ירק, ואף **דבנדרים** (נה.). משמע דבכלל "תבואת השדה" כל מידי דגדל מן השדה וירק נזכר נמי שם, על כרחך ירק כדי נסבא, ועיקר קאי אפירות אילן. ואי אמרינן פירות האילן דאורייתא על כרחך לא קאי אירק בלבד, וצריך לומר דהרמב"ם יפרש כפירוש קמא.

טו גמ', **בג' מקומות הופיעה רוח הקודש**. הקשה **בתוספות יום הכפורים (יומא עה.)**, היאך אמרינן התם, דהיו יודעים ספק בן ז' לראשון או בן ט' לאחרון, דהוא ספק לכמה ענינים חמורים, על ידי עומר של מן שנמצא בבית

הכביסה במקום מגולה בעקב רגל האשה, אי אפשר לזוהר מלהסתכל, אם לא בעצימת עין. וכדמוקמינן לה בבבא בתרא (נז). דמבעי ליה למינס נפשיה.

ט גמ', משה אמר פוקד עוון אבות על בנים ובא יחזקאל ובטלה שנאמר הנפש החוטאת היא תמות. כתב המהרש"א (חידושי אגדות), דהנה משה גופיה אמר איש בחטאו יומתו. ובברכות (ז). רמינן הני קראי אהרדי, ומשינינן, דכשאוחזין מעשי אבותיהן בידיהן פוקד עוון אבות, אבל כשאין אוחזין מעשה אבותיהן איש בחטאו יומתו, והא נמי ביטל יחזקאל, דאף כשאוחזין בחטאיהן אבותיהן איש בחטאו יומתו.

ז גמ', אמר רב מסתפינא מאי האי דקרא ואבדתם בגוים. הקשה הערוך לנר, למה נתיירא, וכי לא ידע רב גם הביטול ד'ובאו האובדים בארץ אשור', ומשה רבינו עצמו אמר "אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך וגו'". ותירץ, דמה שנאמר "ואבדתם בגוים ואכלה אתכם ארץ אויביכם" נדרש בתורת כהנים דאלו המתים בגולה, ולזה נתיירא רב דלאותם המתים בגולה קרא הכתוב אַבּוּדִים, והרי בהם לא יתקיימו הנבואות ד"משם יקבצך ובאו האובדים בארץ אשור". ולזה משיב, דלמא כאבדה המתבקשת, דשם אבדה שייך נמי למה שנאבד רק לשעתו אף שאחר כך נתבקש ונמצא, וכן יהיה תקומה ונחמה לעתיד גם להמתים בגולה, וקאמר, דעל לשון ואכלה היה מתיירא, ומשיב דגם לשון אכילה שייך במה שאינו נאבד ונאכל לגמרי.

יא גמ', כאכילת קשואין. פירש רבינו גרשום, דמקצתן אוכלין ומקצתן אין אוכלין. ותמה הערוך לנר, דבכל הפירות הוא כן, ולמה נקט קשואין ודלועין דוקא. ועיין בעין יעקב ובמהרש"א (חידושי אגדות). והערוך לנר תירץ, על פי מה דאמרין בשביעית (פ"ב מ"י) הדלועין שקיימן לזרע וכו', שנראה משם שהיו נוהגין להניח לכתחלה דלועין הראויין לאכילה בשדה עד שנתקשו, ולא נאכלו, אלא נעשו לגדל זרע, והוא מאי דקאמר, דלמא כאכילת קשואין שאוכלין רק מקצתן ומקצתן נשאר לגדל זרע, כן ישאר גם זרע בית ישראל.

דף כד ע"ב

יב גמ' כיון שהגיעו להר הצופים קרעו בגדיהם וכו'. עיין מועד קטן (כו.). דכשרואה את ירושלים תחילה, קורע, וכשרואה את בית המקדש, קורע קריעה בפני עצמה. ואם ראה את בית המקדש וקרע, ואחר כך ראה ירושלים, מוסיף על קריעה ראשונה.

יג גמ', שם, כתב הרמ"א (אורח חיים סימן תקפ"א ס"א), דדוקא בראיה מהצופים חייב לקרוע, וברחוק יותר אין חייב לקרוע. וכן כתב הבית יוסף (שם). אבל המשנה ברורה (שם סק"ז) הביא דעות הפוסקים, דכל מקום שרואה כל שהוא חייב לקרוע.

יד גמ', תלה הכתוב נבואתו של זכריה נבואתו של אוריה. ביאר הבית הלוי (בדרוש ט), על פי מה שכתב רש"י על התורה (ויקרא כו, לב), אקרא ד"השמתי אני את הארץ ושממו עליה אויביכם היושבים בה", דזו מדה טובה לישראל, שלא ימצאו היושבים בה נחת רוח בארצכם. והיינו, דאף לאחר שגלו נותר המקום מיועד לעם ישראל ונשאר בקדושתו, כדי שיוכלו לשוב אליו. והוא מאי דתלייא נבואתו של זכריה נבואתו של אוריה, דכיון שרואים שהמקדש שמים ושועלים הלכו בו, מוכח שהקדוש ברוך הוא שומר אותו לצרכו ולא נתחללה קדושתו. וכעין זה ביאר המהרש"א (בחידושי אגדות). ובערוך לנר ביאר, דהשמחה של רבי עקיבא היתה, על ששפך הקדוש ברוך הוא חמתו על עצים ואבנים ולא על עם ישראל. עיין שם.

טו גמ', מקום שנאמר בו והזר הקרב יומת. הקשה הערוך לנר, הא האי קרא איירי לענין זר שעבד במקדש אפילו בעזרה, וכדאיתא בסנהדרין (פד.), ואיסור כניסה לקדש הקדשים ילפינן מ'זואל יבוא בכל עת אל הקדש', כדאיתא ביומא (נג:). עיין שם. [אמנם עיין במשנה למלך (פ"ט מביאת מקדש הט"ו) שדן בארוכה באיסור כניסה לזר לבית המקדש].

ברייתות הנוספות על ספר ראשית חכמה, אקרא ד"דובר אמת בלבבו", כגון רב ספרא שהיה הולך בדרך, והגיעו חכמים לקראתו וסברו שיצא לקראתם, ואמר להם שלא יצא לקראתם, וכדאיתא בחולין (צד:).

ג גמ', לא רגל על לשונו דכתיב אולי ימושני אבי והייתי בעיניו כמתעתע. פירש הריב"ן ד"ה לא רגל על לשונו שיעקב לא רצה לשקר שנאמר אולי ימושני אבי. ובמהר"ץ חיות הוסיף, דמדאמר יעקב "אולי ימושני אבי" ולא אמר פן, חזינן שרצה למנוע מעצמו את הברכות, על ידי שימוש אותו ולא יברך אותו, דכל לשון אַוּלַי היינו שרצה שכך יהיה. ואמו הכריחתו לשקר על פי הדיבור. ובערוך לנר פירש, דיעקב חשש שיצחק ירגיש שהוא משקר, שכן דרך מי שאינו מורגל בשקר לדבר מתוך פחד, ומתוך כך חזינן שיעקב לא היה מורגל לשקר.

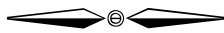
ד גמ', לא עשה לרעהו רעה שלא יורד לאומנות חבירו. כתבו תוס' קידושין (נט). ד"ה עני, וריטב"א (שם) ובבבא בתרא (כא:). בשם ר"ת, שהאיסור לירד לאומנות חבירו היינו דינא ד"עני המהפך בחררה", שאם בא אחר ונטלה ממנו, נקרא רשע, מפני שיכול למצוא לקנות חררה אחרת, (אבל בחררה של הפקר אין איסור), ואף זה יכול לעסוק באומנותו במקום אחר. וכתב הריטב"א שם, דלדעת רב הונא בריה דרב יהושע בבבא בתרא שם, דאמר כחכמים, שאין בן מבוי יכול לעכב על בן אותו המבוי מליירד לאומנותו, היינו משום, דלא דמי לעני המהפך בחררה, שאין לו הפסד אם לא יטלנה, אבל הכא יש לו הפסד, שאין המלאכה מודמנת לו יפה במקום אחר כמו במקום זה. ובשו"ת מהר"ק (שורש קלב) ובשו"ת מהרש"ל (סימן לו) כתבו, דלרבי שמעון בן גמליאל דפליג אחכמים התם וסבר, שאסור לרדת לאומנות חבירו, אף דאין איסור של "עני המהפך בחררה" היכא שלא יוכל למצוא חררה במקום אחר, היורד לאומנות חבירו, חבירו מעכב עליו אף שלא יוכל להרויח במקום אחר. ובשו"ת מהרש"ל (סימן פט) הוסיף, דחמור דין היורד לאומנות חבירו מדין עני המהפך בחררה, שזה שנטל מן העני, אף שנקרא רשע, אין מחייבים אותו להחזירה לו, מה שאין כן ביורד לאומנות חבירו, שמוציאים אותו מהאומנות שירד לה, אלא שאינו חייב לשלם את מה שהפסידו בירידתו לאומנותו, דאין כאן נזק אלא מניעת ריוח, וגרמא בנוקין פטור. ועיין בשו"ת ישועות מלכו (ח"מ סימן יט).

ה גמ', נבזה בעיניו נמאס זה חזקיהו המלך שגירר עצמות אביו. כתב רש"י בסנהדרין (מז). ד"ה על, דמשום כבוד אב ליכא למיחש, דנשיא בעמך כתיב בעושה מעשה עמך. וכן איתא בבבא קמא (צד:). ובבבא מציעא (סב:), דבאביו רשע אינו מחויב לכבדו, כיון דאינו עושה מעשה עמך. אבל הרמב"ם (פ"ו מממרים הי"א) כתב, שאפילו היה אביו רשע ובעל עבירות, מכבדו ומתירא ממנו. ובלחם משנה (שם) כתב, דהגמרא איירי לאחר מיתה דאין צריך לכבדו, והרמב"ם איירי מחיים. וביאר בשיעורי רבי שמואל (לעיל דף יב. אות תה) על פי דברי הברכת שמואל (ביבמות סימן ג), שחקר אי כבוד אב הוא מצוה לחבירו או לשמים, דמחיים הוא מצוה לאב, ולכך אף רשע בעי לכבדו, אבל לאחר מיתה דאין כאן אלא מצוה לשמים, אין צריך לכבדו רשע. ולפי זה אתי שפיר הא דחזקיהו, אף להרמב"ם.

ו גמ', ואת יראי ה' יכבד זה יהושפט מלך יהודה שכשהיה רואה תלמיד חכם וכו'. איתא בכתובות (קג:), דהני מילי בצניעא, אבל בפרהסיא אמרינן זרוק מרה בתלמידים. וכן פסק הרמב"ם (בפ"ב ממלכים ה"ה), דמצוה על המלך לכבד תלמידי חכמים ולעמוד מלפניהם ולהושיבם על ידו, אבל בפרהסיא לא יעשה כדי שתהיה יראתו על כולם. והרמב"ם בפירושו המשניות (הוריות פרק ג משנה ח) ביאר, שבאמת חכם קודם למלך, כיון שהוא מועיל יותר, אבל בפועל צריך לנהוג כבוד יותר במלך, שנאמר "שום תשים עליך מלך",

ז גמ', ושוחד על נקי לא לקח כגון רבי ישמעאל ברבי יוסי. מבואר בתוס' בכתובות (קה:). ד"ה לא, דאין זה מעיקר הדין, אלא מידת חסידות. (וכן בעובדא דר' ישמעאל בן אלישע). וכן כתבו התוס' בסנהדרין (ח:). ד"ה פסילנא. אמנם הרמב"ם (פכ"ג מדיינים ה"ג) כתב, דהוא מעיקר הדין.

ח גמ', ועוצם עיניו מראות וגו' בשעה שעומדות על הכביסה. כתב המהרש"א (חידושי אגדות), דנקט בכהאי גוונא, כיון דודאי דאסור להסתכל בפני אשה ובשאר מקומות המגולים, אלא דאפשר להזוהר ולהשמר מלהסתכל, אף בלא שיעצום את עיניו, דסגי בכפיפת הראש. אבל בשעת

מסכת שבועות

דף ב ע"א

(א) **מתני'**, **שבועות שתיים שהן ארבע**. פירש רש"י בד"ה **שתיים** דשתים היינו להבא בין להרע או להיטיב ובין כל דבר והיפוכו, ושהן ארבע אתי לריבוי לשעבר. וכתבו **התוס'** **בשבת** (ב.) **ד"ה שתיים**, דהטעם דלא פירש דאיירי באוכל ושלא אוכל שאזרוק ושלא אזרוק, וכו', ישמעאל **לקמן** (ג.) דלא בעי דברים שיש בהם הרעה והטובה ובעי להבא. משום דבמתניתין **לקמן** (ט:): **תני** בהדיא שאוכל ושלא אוכל שאכלתי ושלא אכלתי. וכעין זה כתב **הריטב"א** דבגמ' (ג.) משמע, דפשיטא להו דמתניתין איירי באוכל ובלא אוכל ואכלתי ולא אכלתי, דאמרין מתניתין דלא כר' ישמעאל, והא דפשיטא לה לגמ' משום דהכי תנן בריש פרק ג'. עוד כתב, דהא דאיתא להדיא בגמ' (שם) שבועות שתיים שהן ארבע, שתיים אכלתי ולא אכלתי שהן ד' שאוכל ושלא אוכל, אין זה לישנא דגמ' אלא פירושו הגאונים שהכניסו בגמ'.

(ב) **מתני'**, **שם**. עיין **בחידושי רבי שמואל נדרים** (סימן ב אות ה), דהוכיח בדין שבועה לשעבר ולהבא, דאינה פועלת חלות איסור דלא אוכל או חלות חיוב דאוכל, דאינה קבלה שיאכל או שלא יאכל, אלא דהוי כעין שבועה לשעבר, וכעין סיפור דברים, ומחויב לא לשקר את שבועתו. וכן הוכיח (שם ובאות ו). וכן נקט **האבי עזרי** (בפרק ג' משבועות ה"ו), עיין שם שהאריך.

(ג) **רש"י ד"ה שתיים שהן ארבע**, **בתוה"ד**, שנתעלמה ממנו טומאה וכו' ולפי שאין חייב אלא אם כן ידע בתחילה שנטמא וכו'. ונלכאורה אין משמעות דברי רש"י דבעינן לתרתי ידיעות לחייב ואפשר היה לבאר דשם ידיעה אחת היא כדמשמע לכאורה מלשונו דהא כתב **לקמן** (ד:) **בד"ה ונעלם**, דידיעה דבסוף לא בעי לחייב, אלא דבלא זה לא ידע להביא קרבן. אבל **בתוס' ד"ה ידיעות** כתבו, דאפשר דאיירי בידיעות שאחר המעשה דבכל קרבן בעי ידיעה לבסוף. אמנם **בתוס' לקמן** (ד:) **ד"ה ונעלם**, כתבו דהוא מתנאי החיוב ועיין **בקהילות יעקב** (סימן ד) שהאריך. ועיין עוד **בכריתות** (ז:), דלר' יוסי בספק בין שנים הי מייניהו חייב חטאת, אינם יכולים להביא, דחטאת בעי ידיעה (בסוף), דכתיב "או הודע אליו". ועיין עוד **בקהילות יעקב שבת** (סימן לג), שחקר אם הוא תנאי בחיוב או תנאי בכפרה, כשם דבעי "לרצונו".

(ד) **תוס' ד"ה יציאות השבת**, **בתוה"ד**, דקס"ד דלא הוי דרך הוצאה אלא כשעומד ברשות היחיד ונטל פירות ויצא לרשות הרבים אבל כי האי גוונא דגופו ברשות היחיד וידו ברשות הרבים או איפכא לאו דרך הוצאה היא. ו**בריטב"א** כתב, דסלקא דעתין, דהעומד בפנים ומוציא הוי דרך, אבל העומד בחוץ ומכניס לא הוי דרך. והביא **רבותינו ז"ל שבתוס'**, דבעי תרי קראי לשני עניני ההוצאה. ו**הרמב"ן** פליג, וסבירא ליה דאיכא חד קרא.

(ה) **בא"ד**, ור"ת מפרש דהוצאה מלאכה גרועה היא דמה לי אם מוציא מרשות היחיד לרשות היחיד ומה לי לרשות הרבים. וכעין זה כתב **הריטב"א** בשם **הרמב"ן**, דהוצאה שאני מכל המלאכות, דכל המלאכות תלויות בעצמם, וזו תלויה ברשות, הלכך אין לך אלא חידושו.

(ו) **בסוה"ד**, הוצאה גופא היכא כתיבא ודריש לה מויכלא העם מהביא כו' וקאמר אשכחנא הוצאה הכנסה מנלן סברא היא וכו' ואתם אל תכניסו וכו'. **המהרש"א** ביאר דבריהם על פי מה דכתבו **תוס' בשבת** (ב.) **ד"ה פשט**, דהכנסה בעי דליהוי במשכן. והא דבעי סברא, היינו משום דהא דהוה הכנסה במשכן, היינו הכנסה דעני, ובעי סברא להכנסה דבעל הבית. והוא מה שכתבו **התוס' הכא**, "אבל תולדות דהוצאה בעי בפ' הזורק או סברא או דליהוי במשכן כגון מכניס כו'", דהיינו הכנסת העני מדהוה במשכן, וסברא להכנסה דבעל הבית. אבל הביא, **דבשבת** (צו:) כתבו **התוס' ד"ה הכנסה**, דכיון דהיא מלאכה גרועה לא סגי בקרא או סברא ובעי נמי שהיה במשכן. ו**התוס' בשבת** (צד.) **ד"ה שהחי** כתבו אהא דאמרין חי נושא את עצמו, דאף

דהוי זה יכול וזה אינו יכול, פטור כיון דגמרינן ממשכן שלא היו נושאים דבר חי. וחזינן דלא סגי בסברא אלא בעי שהיה במשכן, וכתב **הפני יהושע** (שם) דדברי התוס' דוקא לענין הוצאה דהויא מלאכה גרועה.

(ז) **רש"י ד"ה שהן ארבעה**, יש לרבות תולדה לזו ותולדה לזו כדמפרש בגמ'. היינו, דבגמ' (ו:) ילפינן דספחת דכתיב בקרא הוי תולדה ולא שם בפני עצמו, מדכתיב "ספחיני נא". ו**במשנה אחרונה** (נגעים פ"א מ"א) העיר, דמנא לן דאינו שם בפני עצמו. וכתב, דאשכחן קרא דכתיב "מספחת הוא טהור הוא", והלכך ודאי אינו שם טומאה לעצמו, אלא לשון נספח וטפל.

(ח) **מתני'**, **ועל שאין בה ידיעה לא בתחילה ולא בסוף שעירי הרגלים ושעירי ראשי חודשים מכפרים דברי ר' יהודה**. **התוס'** **בראש השנה** (ח:) **ד"ה איזה חג** פירשו בשם **הר' משולם**, "שהחדש מתכסה בו" היינו שאין חטאת ראש חודש קרב בראש השנה, כדכתיב מלבד עולת החדש, ולא כתיב מלבד חטאת ועולה. והקשה לו ר"ת דברי **תוספתא דשבועות תניא**, ל' שעירים מקריבים ישראל בכל שנה, וחשיב י"ב בראש חודש. ו**הטורי אבן** (שם) האריך לדון בדברי התנאים כאן, והסיק, דלרבי יהודה ורבי מאיר דכפרת

שעיר ראש חודש וראש השנה שווה על כרחך קרבים שניהם, דאי לא תימא הכי, שעיר דגבי ראש השנה דכתב רחמנא למה לי, תיפוק ליה משום ראש חודש, וכדאיתא **בזבחים** (ו:) לענין שני שעירי עצרת, וכל שכן לרבי שמעון דאמר של ראש חודש מכפר על טהור שאכל את הטמא, ושל רגלים על שאין בו ידיעה. אבל לרבי שמעון בן יהודה דשל ראש חודש מכפר על טהור שאכל את הטמא, ומוסף עליו של רגלים שמכפרים על זה ועל שאין בו ידיעה, יש לומר דמקריב את של ראש השנה ודיו, דאיתא בכלל מאתים מנה. והשתא סוגיא דראש השנה דאמר שהחודש מתכסה בו, שאין קרב של ראש חודש רבי שמעון בן יהודה היא והתוספתא אליבא דשאר התנאים.

ועיין מה שכתב **הפורת יוסף כאן**. ו**בחשק שלמה** (כאן) כתב, דיש לומר דאף דלא בעינן לשעיר ראש חודש לכפרה, מכל מקום בא על מיעוט הירח, וכדאיתא בגמ' ט. ועיין לקמן אות יא.

(ט) **רש"י ד"ה תולה**, להגין מן היסורין שכל השוגגין צריכין כפרה לכשידעו אלמא ענושין הן. וכן מבואר **לקמן** (ח:). והיינו, דיסורים באים אף על שוגג, ו**בשבת** (נה.) איתא, אין מיתה בלא חטא ואין יסורין בלא עוון, וביארו **התוס' שם ד"ה אין**, דמיתה אתיא אף על שוגג, אבל ייסורין באין רק על עוון דהיינו מזיד. והקשו, מהא דאיתא במכילתין דשעיר של ראש חודש מכפר על שאין בה ידיעה להגין מן היסורין, דמשמע דאיכא יסורין אף בשוגג. ותירצו, דהתם איירי ביסורין מכווערין וכעין יסורין של נגעים. ו**המהרש"א** (חידושי אגדות) שם הקשה, דהא איוב לא היה מזיד דכתיב "איש תם וישר וירא אלוקים וסר מרע", ואפילו הכי היו לו יסורין מכווערין, ונשאר בצריך עיון.

דף ב' ע"ב

(י) **מתני'**, **רבי מאיר אומר כל השעירין כפרתן שוה על טומאת מקדש וקדשיו**. ולכאורה יש לומר דכי היכי דלתנא קמא, שעיר הנעשה בחוץ מכפר בגוונא דאין בה ידיעה בתחילה ויש בה ידיעה בסוף עם יום הכיפורים, וכדפירש **רש"י** (בעמוד א') **בד"ה שעיר**, דילפינן מ"כי יום הכיפורים הוא", שיום כיפור בעצמו מועיל עם הקרבנות. דהיינו דצורת כפרת שעיר הנעשה בחוץ עם יום הכיפורים היא. הכי נמי לרבי מאיר בעי את יום הכיפורים עצמו לכפרה, אף דאליבא דידיה מכפר בכל גווני, וצריך עיון. (א.ל.).

(יא) **מתני'**, **אלא שהפר מכפר על הכהנים על טומאת מקדש וקדשיו ר"ש אומר וכו'**. פירש **רש"י ד"ה אלא**, דשעיר הפנימי מכפר על ישראל ולא על הכהנים. ו**בד"ה רבי שמעון אומר בסוה"ד**, ודויו של כהן גדול וכו' ואין להם כפרה בשעיר המשתלח. הקשה **בחידושי חתם סופר**, דלפי זה, היאך אמרינן דשעיר של יום הכיפורים שאבד ונמצא, קרב ברגלים ובראש חודש, הא אין הכהנים בעליו, וממילא אין להם בו כפרה. ותיירץ דהוא מה שאמר רבי שמעון, דהוודוי מכפר, ואין לכהנים אלא כפרה זו. ו**בקהילות יעקב** (סימן א) כתב דדוחק לומר דלכל ישראל תהיה כפרה על ידי השעירים כמה פעמים בשנה, ואילו לכהנים רק פעם אחת בוודוי דפר דיום הכיפורים. ולכן ביאר, דכל חטאות הציבור מלבד מה שבאים לכפר, באים נמי לחובת היום, ומצד חובת היום הוו קרבן ציבור, אף דכהנים, (והדבר מסתבר דאי לאו הכי,

על מכוון. וכן כתבו התוס' בבא מציעא (ב. ד"ה שנים. והריטב"א (הכא) כתב, דכי אמרינן אין סדר לשתי מסכתות, היינו רוב המקומות, אבל מקובלין היו בסידורן של אלו. והרמב"ן כתב, דקושית הגמ', אמאי התחיל התנא במידי דקרנן שבא כל ידי שבועה, ולא ממלקות שיש על ידי שבועת שוא ושקר, כיון דהתנא בסדר ישועות קאי, ויותר שייך לשנות בגוונא דאיכא מלקות. וכעין זה כתב הפני יהושע.

(ז) תוס' ד"ה חייב, דאע"ג דעל הזקן אינו חייב אלא בתער כדאמר בפ' בתרא דמכות (כא). דבעי גילוח שיש בו השחתה בהקפת הראש חייב אף במספרים כעין תער וכו'. והריטב"א במכות (כא). הביא, דבתוספתא דמכות (פ"ב ה"ג) איתא, דאינו חייב אלא בתער. וכתב הריטב"א, דאפשר דנפקא ליה לתוספתא דבעי תער, כיון דבעי להשוות הצדעיים ואחורי האזנים, ועל כן דוקא כשמשחית חשיב הקפה, וכל שכן במלקט ובריהטני יהיה חייב, ורק מספרים שרי. עוד כתב, דאפשר דילפינן מוקן, ואם כן אף במלקט וריהטני מותר.

(יז) בא"ד, שם. הקשה בגליון הש"ס, ובשו"ת הגרע"א (ח"ה סימן סג), דאם כן אף בהשחתה בלא דרך גילוח יהיה אסור, והיאך מותר לסרוק פאות הראש. ובשו"ת חתם סופר (י"ד סימן קלט, קמ, קמא, הובא בפתחי תשובה קפא), כתב דמותר משום דאי אסור אף במספרים ובתלישה, על כרחך שהאיסור דוקא כשמסיר כל פאת ראשו ואינו מניח פחות מארבעים שערות וכדכתב הרמב"ם (פ"ב מע"ז ה"ו), ועלה ליכא פסיק רישא בסירוק. ואי אמרינן דאסור אף להוריד ב' שערות מראשו, על כרחך שהאיסור הוא דוקא בתער, דאם לאו הכי אמאי תני התנא דאסור דווקא בנויר. ועוד, דאף אי האיסור בהקפת הראש אפילו במספרים ובמלקט וריהטני, היינו דווקא בדרך גילוח וגזיזה, אבל בתלישא ליכא איסור, דבהא ודאי ילפינן הקפה מהשחתה, ודוקא בנויר האיסור הוא אפילו בתלישה ומשום הכי אסור לו לסרוק.

(יח) בא"ד, כדמוכח בפ' ג' מינים (נויר דף מא: ושם) דקאמר אי כתיב ראשו ולא זקנו הוה אמינא תרתי משמע וכו'. אבל הרמב"ם (פ"ב מעבודה זרה ה"ו) כתב, דשרי ללקוט הפאות במספרים ולא נאסר אלא השחתה דתער. וכן נקט הריטב"א במכות (כא). ודחה ראיית התוס' מנויר, דהקפה בתער מהשחתה הוא דיליף לה, ומשום הכי אילו לא כתב אלא ראשו, ודאי סלקא דעתין דגלוח מצורע בכל דבר, אבל בתר דכתב רחמנא "זקנו", וילפינן מיניה דגלוח מצורע בתער דוקא, ממילא ידעינן נמי מהאי היקשא, דבין הקפה ובין זקן לא נאסרו בעלמא, אלא בתער.

בגוונא שישראל לא יחטאו בטומאת מקדש וקדשיו אין לקרבנות אלו מקום, ואיך נצטוו להביאם מספק) ואם כן שפיר קרב ברגלים ובראש חדש. ולפי זה באר נמי, דשעיר של ראש חדש קרב בראש השנה לכולי עלמא, מדין חובת היום, אף דלכפרה סגי בשעיר דראש השנה, (וכדלעיל אות ח). ועיין גם במלאכת שלמה על המשניות בסוף פרק א'.

(יב) רש"י ד"ה היאך יקריבו, והלא כשהופרש לא לכפר על כפרה זו הופרש ורבי מאיר דקאמר להא. וכן פירש הר"ע מברטנורא. וביאר התוס' יו"ט, דאף דרבי מאיר מצי לאקשווי כן נמי לדעת תנא קמא, שהרי גם לתנא קמא כפרת יום הכיפורים חלוקה מכפרת רגלים וראש חודש, מכל מקום אדרבי שמעון קשיא טפי דלדבריו איכא נמי חילוק בין שעיר ראש חודש לשעיר דרגלים. וכעין זה כתב המהרש"א, והוסיף, דלכך פירש רש"י שרבי מאיר הקשה כן, לפי שרבי יהודה לא הוי מצי לאקשווי הכי, דעליה נמי קשיא האי קשיא. ובתוס' הגרע"א על המשניות, והרש"ש כתבו, דטעמא דהקשו כן דוקא לרבי שמעון, דאיהו לית ליה לב בית דין מתנה, כדלקמן (יא:), אבל לתנא קמא דהוא רבי יהודה משמע לפי המסקנא שם, דאית ליה לב בית דין מתנה, (ואפילו לדעת המקשה שם אולי לא קים להו דעתו בזה), ושפיר מצי לשנות הקרבן מהפרשה זו להפרשה אחרת.

(יג) בא"ד, שם. ובתוס' יו"ט הקשה, הא רבי שמעון סתמא שהוא רבי שמעון בן יוחאי, היה אחר דורו של רבי מאיר (כדכתב הרמב"ם בעשרה פרקים בפ"ד). אלא לאו דווקא הוא, ואמרו לו, היינו חכמים, שהיו בדורו של רבי שמעון ואמרו לו לפי סברת רבי מאיר. אמנם הפורת יוסף והחשק שלמה כתבו, דרבי מאיר היה בדורו של רבי שמעון.

(יד) [מתני', ר' שמעון אומר כשם שדם השעיר וכו' וכשם שוידויו של שעיר וכו'. פירש רש"י בר"ה ר' שמעון, דכיון דשעיר הפנימי מכפר בלא וידויו, אם כן וידויו של פר אייתר ליה, דהא יכול לכפר אף בלא וידויו. ומבואר ברש"י, דהוידויו עצמו של שעיר המשתלח מכפר לישראל, ולכן יש ללמוד לכהנים דיכולים להתכפר בוידויו, ולכאורה דבריו צרכים עיון דהיה מקום לומר, דעל ישראל מכפר נמי מעשה שילוח השעיר לעזאזל ולא הוידויו בלבד. (א.ג.). אמנם יש לומר, דכיון דלית ביה זריקת הדם לא שייך ביה כפרה במעשה השילוח אלא הוידויו הוא המכפר ומעשה השילוח תנאי בכפרה אבל לא פעולת הכפרה].

(טו) גמ', מכדי תנא ממכות קסליק וכו'. כתבו התוס' ד"ה מכדי, דאף דאין סדר למשנה הני מילי לגבי מחלוקת ואחר כך סתם, אבל כשסדרן רבי סדרן

הצטרף גם אתה ללומדי ה"דרג היומי" בעיון!!!

זמני השיעור בדרג היומי בעיון ע"י רבני הכולל בכל יום בין השעות 9:45-10:45
בבית המדרש "משכן אהרן" שע"י חניכי ישיבת פוניבז' מודיעין עילית ת"ו

יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה
של אבן וכו'...

יתנדב עבורו איזה ספר הצריך לרבים ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת
שילמדו בו יהיה לנחת רוח לנשמת הנפטר... (ה"ח באהבת חסד ח"ב פט"ו)

כתובת המערכת: רח' שאגת אריה 17/25 קרית ספר מודיעין עילית. טל/פקס: 08-9741714 ©

למנויים, לתרומות, להנצחות ולכל ענין 050-4102442 Sbma@kavnaki.net

http://www.shtaygen.co.il/?CategoryID=1124